

Rudolf Rasch

Duizend brieven over muziek van, aan en rond
Constantijn Huygens

1654

Verwijzingen naar deze tekst graag op de volgende manier:
Rudolf Rasch, Duizend brieven over muziek van, aan en rond Constantijn Huygens: 1654
<https://huygens-muziekbrieven.sites.uu.nl/>
Voor opmerkingen, suggesties, aanvullingen en correcties: r.a.rasch@uu.nl
© Rudolf Rasch, Utrecht/Houten, 2019
18 februari 2019

[CONSTANTIJN HUYGENS (DEN HAAG)]
AAN NICHOLAS LANIER [BRUSSEL (?)]
20 JANUARI 1654
5324

Antwoord op een verloren gegane brief van Lanier (1653?).

Samenvatting: Huygens stuurt Lanier een exemplaar van de *Pathodia*. Hij somt de stukken op die Utricia Ogle het meest dierbaar zijn, en vraagt Lanier om commentaar.

Van een antwoord van Lanier is niets bekend.

Primaire bron: Den Haag, Kon. Bibl., Hs. KA XLVIII, fol. 45r: afschrift (autograaf).

Vroegere uitgaven: Worp 1896, pp. 133-134: onvolledig (<I am sure ... of the songs.>).

— Worp 5, nr. 5324, pp. 194-195: volledig.

— Rasch 2007, nr. 5324, pp. 974-977: volledig, met Nederlandse vertaling.

Naam: Utricia Ogle.

Titels: *Ab omnibus iniquitatibus* (*Pathodia* 7); *Avertisti faciem* (*Pathodia* 5); *Cognovi Domine* (*Pathodia* 13); *Confitebor tibi Domine* (*Pathodia* 18); *De profundis* (*Pathodia* 17); *Domine deus meus* (*Pathodia* 4); *Iniquitatem meam* (*Pathodia* 10); *O chiome eranti* (*Pathodia* 25); *Pathodia*; *Quare tristis es* (*Pathodia* 9); *Que ferons-nous* (*Pathodia* 33); *Quel neo* (*Pathodia* 24); *Sospir che dal bel petto* (*Pathodia* 22); *Usquequo Domine* (*Pathodia* 3); *Vous me l'aviez bien dit* (*Pathodia* 35).

Glossarium: composition (compositie); psalme (psalm); tiorbe (theorbe).

Transcriptie

Copie.

To Monsieur N. Lanier.

20 Janvier 1654.

Sir,

I was at an end of my bookes and your countriemen so troublesome at sea, that I could but now get a small recreute from France, where you see they were printed. Experience will shew you, you were no looser by the delay. And yet, since you have desired to see these trifles, doe so much for the autor's sake as to peruse them *en passant*. I am sure, whatsoever wanteth in the composition, will be supplied by the execution, if you will vouchsafe to lend it your most excelent royall tiorba. Or else, if you will be so good to us one day as to come, where you may heare Mylady Swanne and me make a reasonable *beau bruict* about some lessons of this booke. The Psalmes she most loveth and doth use to sing are named here in the margent, as allso some of the songs. You must take the paines to lett me heare your censure upon everyone of them, if you will make me beleieve, you looked them over, and hold me still to bee, as I am for ever, etc.

Usquequo Domine.

Domine deus meus.

Avertisti faciem.

Ab omnibus iniquitatibus.

Quare tristis es.

Iniquitatem meam.

Cognovi Domine.

De profundis.

Confitebor tibi.

*O chiome eranti.
Quel neo.
Sospir che dal bel petto.*

*Que ferons-nous.
Vous me l'aviez bien dit.*

Vertaling

Aan de heer Nicholas Lanier.

20 januari 1654.

Mijnheer,

Ik was door mijn [voorraad] ¹boeken heen, en uw landgenoten veroorzaakten zoveel ²problemen op zee, dat ik nu pas een kleine nieuwe levering uit Frankrijk in ontvangst kon nemen, waar ze, zoals u ziet, zijn gedrukt. De ervaring zal u leren dat het ³wachten de moeite waard was. En doet u mij dan, aangezien u deze kleinigheidjes ⁴wenste te zien, het plezier om ze ⁵in het voorbijgaan door te nemen. Ik ben er zeker van dat wat er ontbreekt in de compositie, door de uitvoering kan worden goedgeemaakt, indien u zich wilt verwaardigen de stukken te spelen op uw voortreffelijke koninklijke theorbe. Of anders, wanneer u zo goed wilt zijn hier eens een dag te komen, waar u mevrouw [Utricia] Swann [geboren Ogle] en mij een ⁶mooie uitvoering kunt horen geven van sommige stukken uit dit boek. De psalmen die haar het meest dierbaar zijn, en die zij het vaakst zingt, zijn hier in de marge aangegeven, met sommige van de liederen. Neemt u alstublieft de moeite om mij te laten horen wat u van elk van hen vindt, als u mij wilt laten geloven dat u ze bekeken hebt, en houdt mij voor iemand die altijd is, enz.

⁵*Usquequo Domine*

⁶*Domine deus meus*

⁷*Avertisti faciem*

⁸*Ab omnibus iniquitatibus*

⁹*Quare tristis es*

¹⁰*Iniquitatem meam*

¹¹*Cognovi Domine*

¹²*De profundis*

¹³*Confitebor tibi*

1. *Pathodia*.

2. De Eerste Engelse Oorlog (1652-1654).

3. Lanier had kennelijk al geruime tijd eerder geschreven.

4. Deze zinsnede wijst met name op een brief van Lanier, waarop de onderhavige het antwoord is.

5. *Pathodia* 3.

6. *Pathodia* 4.

7. *Pathodia* 5.

8. *Pathodia* 7

9. *Pathodia* 9.

10. *Pathodia* 10.

11. *Pathodia* 13.

12. *Pathodia* 17.

13. *Pathodia* 18.

¹⁴*O chiome eranti*

¹⁵*Quel neo*

¹⁶*Sospir che dal bel petto*

¹⁷*Que ferons-nous*

¹⁸*Vous me l'aviez bien dit*

14. *Pathodia* 25.

15. *Pathodia* 24.

16. *Pathodia* 22.

17. *Pathodia* 33.

18. *Pathodia* 35.

BÉATRIX DE CUSANCE (BRUSSEL)
AAN CONSTANTIJN HUYGENS (DEN HAAG)
28 JANUARI 1654
5327A

Antwoord op Huygens' brief van 31 december 1653 (5322).

Samenvatting: Béatrix schrijft vanuit Brussel, waar zij in onzekerheid verkeert over de toekomst. Zij verlangt ernaar Huygens nog eens klavecimbel te horen spelen. Zij heeft de dood van Brun vernomen.

Door Huygens beantwoord op 19 februari 1654 (5330).

Primaire bron: Den Haag, Kon. Huisarch., Inv. G1, nr. 9, dl. 1, map Béatrix de Lorraine, nr. 7: brief (dubbelvel, 15x21cm, ad | d; autograaf).

Vroegere uitgaven: Huysman 2006, II, pp. 28-29: volledig.

— Huysman & Rasch 2009, nr. 24, p. 258: volledig, met Nederlandse vertaling (pp. 113-114).

Naam: Antoine Brun.

Glossarium: clavesin (klavecimbel).

Transcriptie

¹Pour Monsieur de Züliechem,

À La Haye.

Bruxelle, 28 de Janvier 1654.

Monsieur de Zuligoum,

J'ay toujours diférer de vous donnés de mes nouvelle, crayant vous en dire de bien positive du lieux où je ferés mat résidanse, n'estant ycy que coume l'oyseaux sur la branche. Mais jusque à présent je ne l'ay peut sçavoir, est, afin que vous ne m'acusyé de vous avoir oublié, je vous donne ses petytte assurance que je suis toujours la mesme est que je désire de tout mon cœur d'entandre encort vostre clavesin, touchés de vos main, est de vous tesmougnés par les esfect que je suis,

la plus affectionés de toutte vos amye
B.

J'ay aprit la mort du peauuvre Monsieur Brun avec une douleurs très-sansible. Dieu le mestte en gloire. Toutte ma petite famille ce recoumande à vous est ce porte très-bien est toujours avec crainte est espoir est insertitude.

Vertaling

Aan de heer van Zuilichem,

te Den Haag.

1. Adres apograaf.

Brussel, 28 januari 1654

Mijnheer van Zuilichem,

Ik heb het steeds uitgesteld u iets van mij te laten horen, omdat ik hoopte u een beter bericht te kunnen geven over de plek waar zal neerstrijken, omdat ik slechts als een vogel van tak naar tak vlieg. Maar tot op heden is dat nog niet zover gekomen, en opdat u mij niet ervan gaat beschuldigen u te hebben vergeten, geef ik u deze kleine verzekering dat ik nog steeds dezelfde ben en dat ik met heel mijn hart nog steeds wens uw klavecimbel te horen, bespeeld door uw handen, en u door daden te betuigen dat ik ben,

de meest toegewijde van al uw vriendinnen
Béatrix.

Ik heb met diepe smart de ²dood van die arme mijnheer [Antoine] Brun vernomen. Moge God hem de gelukzaligheid schenken. Heel mijn kleine familie beveelt zich bij u aan, maakt het heel goed, en verkeert steeds tussen hoop en vrees en onzekerheid.

2. Antoine Brun was op 2 januari 1654 overleden.

[CONSTANTIJN HUYGENS (DEN HAAG)]
AAN BÉATRIX DE CUSANCE [BRUSSEL]
19 FEBRUARI 1654
5330

Antwoord op Béatrix' brief van 28 januari 1654 (5327A).

Samenvatting: Ter afleiding van de tegenslagen die Béatrix blijkbaar nog telkens treffen, zendt Huygens haar enige opgewekte gedichten. Hij belooft dat hij, als hij naar Brussel zal afreizen, haar in levende lijve zal verpozen met muziekspel.

Bijlagen: 'Estreine à Sa Gayeté' (Heuygen 1654; gedicht); antwoord (Amalia Margaretha van Brederode 1654).

Over een antwoord van Béatrix is niets bekend.

Primaire bron: Den Haag, Kon. Bibl., Hs. KA XLIX dl. 2, p. 625: ontwerp (autograaf).

Vroegere uitgaven: Worp 5, nr. 5330, p. 197: samenvatting.

— Huysman 2006, II, pp. 29-30: volledig.

— Huysman & Rasch, nr. 25, p. 258-259: volledig, met Nederlandse vertaling (pp. 114-115).

Naam: Amalia Margaretha van Brederode.

Glossarium: cordes de boyau (darmsnaren); cordes d'airain (snaren van metaal).

Transcriptie

À Madame la Duchesse de Lorraine.
19 Febvrier 1654.

Madame,

Les lettres dont Vostre Altesse m'honore ne me réjouissent pas seulement pour estre des tesmoignages évidens de la bonne volonté qu'elle daigne me continuer, mais aussi et plus particulièrement en ce que j'y trouve des preuves glorieuses de la constance aveq laquelle vous recevez ceste fascheuse suite de traverses et d'inquiétudes que les mauvais vous suscitent et les bons vous voyent supporter aveq autant d'admiration que de pitié. C'est véritablement le visage qu'il faut faire à la fortune, mais c'est le rolle d'un personnage, dont un chascun n'est pas capable comme Vostre Altesse sur ce théâtre du monde. Au reste, tout ce que nous autres spectateurs y pouvons apporter (et pleust à Dieu que ce ne fust le tout), ce sont nos vœux et nos souhaits à ce que la scène se voye une fois changée tout de bon, de la tempeste au calme, qui ne se termine pas ny dans vos jours, Madame, ny dans ceux de la belle postérité que vous laissez au monde.

Si après ces souhaits, qui sont autant ardens que sérieux, Vostre Altesse veut prendre la peine d'en veoir des folastres que je viens de donner à Nostre Grande-Maistresse, et la repartie qu'elle y a faicte promptement, voyci des papiers, Madame, qui peuvent servir à vous divertir pour un quart d'heure et Vostre Altesse ne doit pas négliger sa part dans les réjouissances d'autrui, tandis que les scènes ne sont pas toutes de saison.

Je tasche d'y porter ce que je puis de loing; si ceux qui semblent avoir dessein de m'engager à un voyage de Bruxelles y réussissent, de quoy je suis encor bien incertain, je mettray peine à m'en acquitter mieux de près par toutes sortes de bruicts de cordes de boyau et d'airain, que je fay servir les unes autres par des prêts et des emprunts, qui me semblent assez raisonnables. Mais en ce cas ce me seroit une caution nécessaire de sçavoir sur quelle branche se pourroit trouver Vostre Altesse durant ce Caresme. J'espère qu'elle aura la bonté de m'en faire informer par quelqu'un et en ceste attente la supplie très-humblement de m'octroyer tousjours la grace de me pouvoir dire, etc.

Vertaling

Aan mevrouw de hertogin van Lotharingen.
19 februari 1654.

Mevrouw,

De ¹brief waarmee u mij vereert, verheugt mij niet alleen als een duidelijke blijk van de genegenheid die u zich verwaardigt mij te blijven toedragen, maar ook, en meer in het bijzonder, als roemvol bewijs van de standvastigheid waarmee u deze onzalige aaneenschakeling van tegenslagen en zorgen aanvaardt, die de kwaadwilligen u berokkenen en de goedwillenden u zien verdragen met zowel bewondering als medelijden. Dat is werkelijk het gezicht dat men het lot moet laten zien, maar het is een rol waartoe niet iedereen op dit werelds speeltoneel zo goed in staat is als u. Voor het overige bestaat alles wat wij toeschouwers eraan kunnen bijdragen (en moge het God behagen dat dat niet alles is) uit onze wensen en verlangens dat het toneel eens helemaal zal veranderen, van storm tot windstilte, die hopelijk niet eindigt tijdens uw leven, mevrouw, noch tijdens dat van het fraaie nageslacht dat u op de aarde achterlaat.

Als u na deze even vurige als oprechte wensen de moeite wilt nemen de ²scherts te bezien die ik zojuist aan onze ³Grootmeesteres heb gegeven, en het gevatte ⁴antwoord dat zij prompt erop heeft gegeven, dan zijn hier bijdragen, mevrouw, die ertoe kunnen dienen u een kwartiertje te vermaken. U moet niet uw aandeel in de vreugden van anderen veronachtzamen, zolang niet alles helemaal gaat zoals men dat zou wensen.

Ik probeer van verre het mijne eraan bij te dragen; als zij die zich blijkbaar ten doel stellen mij te laten afreizen naar Brussel daarin slagen, iets waarvan ik nog lang niet zeker ben, zal ik mijn best doen mij er van nabij beter van te kwijten door middel van allerlei snaargeluiden van ⁵darm en ⁶metaal waarbij ik gebruik heb gemaakt van wederzijdse onderlinge ⁷ontleningen, die mij alleszins redelijk lijken. In dat geval is het echter een noodzakelijke voorzorg te weten op welke tak u zich dan tijdens de vastentijd bevindt. Ik hoop dat u zo vriendelijk zult zijn mij daarover door iemand te laten inlichten, en in afwachting daarvan verzoek ik u nederig mij steeds de genade deelachtig te doen blijven mij te kunnen noemen enz.

1. Béatrix aan Huygens, 28 januari 1654 (5327A).

2. 'Estreine à Sa Gayeté,' 2 februari 1654 (Gedichten 5, pp. 114-117).

3. Amalia Margaretha van Brederode.

4. Niet bewaard gebleven?

5. Op de luit.

6. Op het klavecimbel.

7. De onderhavige brief suggereert dat Huygens composities in twee versies maakte: één voor luit en één voor klavecimbel. De latere brieven spreken dit niet tegen. Mogelijk gaat het hier om de 'Plaintes de Madame la Duchesse de Lorraine' en de 'Plaintes de Madame la Princesse, sa fille' die Huygens in zijn brief aan Utricia Ogle van 27 maart 1654 (5338) noemt, maar aan de andere kant lijkt dat geen opbeurende muziek.

[CONSTANTIJN HUYGENS (DEN HAAG)]
AAN JOSEPH DE LA BARRE [STOCKHOLM]
25 FEBRUARI 1654
5333

Antwoord op Joseph de la Barres brief van 13 januari 1654 (verloren).

Samenvatting: Huygens spreekt zijn opluchting uit over het feit dat La Barres reis voorspoedig is verlopen.

Hij prijst het muziekstuk dat hij van hem heeft ontvangen, ook al is hij dat momenteel in stapels papieren kwijtgeraakt. Hij herinnert La Barre eraan dat van hem wordt verwacht dat hij ter gelegenheid van het overlijden van Duarte ook een muziekstuk ter nagedachtenis componeert.

Over een antwoord van Joseph de la Barre is niets bekend.

Primaire bron: Den Haag, Kon. Bibl., Hs. KA XLIX dl. 2, p. 623: afschrift (apograaf).

Vroegere uitgaven: Worp 5, nr. 5333, p. 198: onvolledig (<Souvenez vous ... pas manquer>), rest samengevat. — Rasch 2007, nr. 5333, pp. 977-979: volledig, met Nederlandse vertaling.

Namen: Anne Descouvemont (vrouw van Pierre de la Barre); Frederik van Dohna; Gaspar Fernandes Duarte; Anne de la Barre; Pierre de la Barre sr.

Plaats: Frankrijk.

Titel: ‘Tombeau de Mr Duarte’ (Huygens).

Glossarium: espinette (klavecimbel); luth (luit); pièce (muziekstuk); tombeau.

Transcriptie

¹Au Sieur Joseph de La Barre.

25 Febvrier 1654

Monsieur,

Il y a quelques jours que vostre lettre du 3/13 Janvfier m’a esté rendu. Je rens grace à Dieu de vous avoir tout conservez en santé et prospérité, et à vous de ce qu’enfin vous tesmoignez me croire du nombre de ceux qui vous la souhaitent avec le plus de véritable affection. C’est de quoy vostre silence m’avoit faict doubter; par où me trouvoy obligé de chercher de vos nouvelles en France et Monsieur vostre père a eu soing de m’en départir de si bonnes, que je me suis consolé de vostre oubli dans la seule connoissance de vostre bien et contentement, qui, j’espère, vous accompagnera jusqu’au retour, et de là jusqu’au bout de vos jours, comme le méritent les belles qualitez dont Dieu vous a doué et qui me sont en plus parfaicte estime qu’à personne qui vous connoisse.

La belle pièce que vous m’avez envoyée m’en a rien osté. Le malheur a voulu qu’à l’heure que j’escris je l’ay tellement esgarée parmi d’autres papiers qu’il n’est possible de les retrouver, mais quelque hazard me la fera reveoir.

Souvenez-vous, s’il vous plaist, que vous debvez un Tombeau au pauvre Monsieur Duarte, que nous avons perdu; je m’en suis desjà acquitté sur le luth et sur l’espinette, et je m’asseure que Monsieur vostre père et d’autre[s] illustres n’y voudront pas manquer.

Je vous demande la faveur d’asseurer Mademoiselles vostre mère et sœur de mon très-humble service et du désir que j’ay de les veoir repasser icy pour avoir moyen de vous tesmoigner à tous que je suis véritablement,

vostre très-humble serviteur
[etc.]

1. Aanhef en datering autograaf.

Ma famille et mes proches vous saluent tous du cœur. Monsieur le Comte de Dona a eu bien agréable la souvenance qu'avez tesmoignée avoir de luy.

Vertaling

Aan de heer Joseph de La Barre.

25 februari 1654.

Mijnheer,

Enkele dagen geleden is uw brief van 3/13 januari mij overhandigd. Ik dank God dat Hij u allen in gezondheid en voorspoed heeft willen behouden, en ik dank u dat u mij eindelijk laat weten dat u mij rekt tot degenen die u dat toewensen met de innigste genegenheid. Uw stilzwijgen deed mij hieraan twijfelen, waardoor ik mij genoodzaakt zag in Frankrijk nieuws over u te ²verkrijgen, en uw ³vader heeft de moeite genomen mij zulke goede ⁴berichten te zenden dat ik mij met uw nalatigheid heb verzoend, alleen al door het vernemen van uw welzijn en tevredenheid, die u, naar ik hoop, tot uw terugkeer zullen vergezellen en daarna tot het einde van uw dagen, zoals de goede kwaliteiten, waarmee God u heeft begiftigd, verdienen en die ik hoger acht dan wie dan ook die u kent.

Het mooie stuk dat u mij hebt gezonden heeft daarvan niets weggenomen. Het ongeluk wil echter dat ik het, op het ogenblik waarop ik dit schrijf, zó heb doen verdwalen tussen andere paperassen dat ik het onmogelijk kan weervinden, maar met enig geluk zal ik het wel weer terugzien.

Denkt u alstublieft eraan, dat u de arme heer [Gaspar] Duarte, die ons is ⁵ontvallen, een *tombeau* bent verschuldigd. Ik heb mij daarvan reeds gekweten op luit en klavecimbel,⁶ en ik ben er zeker van dat uw vader en andere doorluchtige personen niet zullen willen achterblijven.

Ik verzoek u uw ⁷moeder en ⁸zuster van mijn nederige dienstvaardigheid te verzekeren en van mijn wens hen hier weer eens te zien langskomen, om mij de kans te geven u ervan te overtuigen dat ik waarlijk ben,

uw nederige dienaar
[Constantijn Huygens].

Mijn naasten en verwanten laten u hartelijk groeten. De heer [Frederik] graaf van Dohna heeft zich verheugd over de herinnering die u zei aan hem te hebben.

2. Huygens aan Pierre de la Barre, 1 december 1653 (5317).

3. Pierre de La Barre sr.

4. La Barres verloren gegane antwoord op Huygens' brief van 1 december 1653 (5317).

5. Duarte was op 12 november 1653 overleden en op 14 november begraven.

6. 'Tombeau et funérailles de Monsieur Duarte.' Zie hierover Huygens' brief aan Utricia Ogle van 27 maart 1654 (5338).

7. Anne Descouvemont.

8. Anne de la Barre.

CONSTANTIJN HUYGENS (DEN HAAG)
AAN [PHILIPS ERNST VEGELIN VAN CLAERBERGEN (LEEWARDEN)]
3 MAART 1654
5336

Naar aanleiding van een verzoek van Diego Duarte.

Samenvatting: Huygens stuurt Vegelin een machtiging van Diego Duarte. Hij vraagt of het geschenk van de gebroeders Baders (vermoedelijk een klavecimbel) bevalt. Tenslotte nodigt hij Vegelin uit naar Hofwijck te komen, waar de lente is begonnen. Gachet (een musicus?) is ook welkom.

Bijlage: Machtiging (Duarte).

Over een antwoord door Vegelin is niets bekend.

Primaire bron: Leeuwarden, Ryksarch., Arch. 323, in nr. 67: brief (enkelvel, 19x30cm, a | -; autograaf).

Vroegere uitgave: Worp 5, nr. 5336, p. 200: volledig.

Namen: Arnold Baders; Tobias Baders; Joannes Couchet; Diego Duarte; Gachet; Willem Frederik van Nassau; Johannes Georgius Nisselius.

Plaatsen: Antwerpen; Haarlem; Hofwijck (Voorburg).

Glossarium: clavier (klavier); harmonie (klank).

Transcriptie

Monsieur,

Le Sieur Duarte use de la liberté que vous luy donnez, et vous importune par moy de l'authorisation cy-jointe, sur laquelle l'argent sera payé sans scrupule à qui vous voudrez, et j'en attendray la remise à vostre commodité.

Je tascheray aussi d'instruire le Seigneur Nisselius des directions que vous luy donnez, dont je vous remercie, et nous verrons ce qu'il plaira à Son Excellence que je die de sa part à Messieurs du Conseil touchant le jeusne Turq.

Il me tardera de sçavoir comment réuscit la régale que vous font vos Baders; je croy véritablement que ces bonnes gens feroient leurs affaires à Anvers, en se polissant selon Couchet pour le dehors du clavier et choses semblables en quoy il excelle sur tout ce que j'ay jamais veu, par où ses ouvrages sont recherchez aveq presse par tout le monde, où l'on gouste la belle harmonie.

Sauvez-vous de vos maraiz d'eau croupie et de bierre de Haerlem, et ne laissez pas venir Son Excellence à La Haye, que vous ne l'y suiviez. Je vous divertiray à Hofwijck mesme

Autour du palais enchanté,
Où tout l'hyver est tout esté,

car le vendure à présent y est toute complète et ce petit lieu va s'embellissant à veue d'œil. Je seroy bien ayse qu'il pust servir à vous recréer, estant de toute mon affection,

Monsieur,

vostre très-humble et très-affectionné serviteur
C. Huygens.

À La Haye, ce 3e Mars 1654.

Monsieur Gachet me sera le très-bienvenu aveq sa musique, et sans elle mesme.

Vertaling

Mijnheer,

De heer [Diego] Duarte neemt de vrijheid die u hem geeft om u via mij lastig te vallen met bijgaande machtiging, volgens welke de kosten zonder bezwaar kunnen worden uitbetaald aan wie u maar wilt, en waarvan ik de terugzending zal afwachten wanneer het u schikt. Ik zal eveneens proberen aan de heer [Johannes Georgius] Nisselius uw instructies door te geven, waarvoor ik u dank, en wij zullen vernemen wat Zijne ¹Excellentie wil dat ik namens hem aan de heren van de Raad zeg aangaande de Turkse jongen.

Ik zou graag willen weten hoe het ²geschenk bevalt, dat uw vrienden [Arnold en Tobias] Bader u hebben bezorgd. Ik meen zeker te weten dat deze goede lieden hun werkzaamheden zouden uitvoeren in Antwerpen, omdat ze zich met betrekking tot wat achter het klavier zit enzovoorts vervolmaken zoals [Joannes] Couchet dat pleegt te doen, wiens werk in dit opzicht uitsteekt boven alles wat ik ooit heb gezien, reden waarom zijn werk zeer in trek is bij iedereen, die een mooie klank op waarde kan schatten.

Ontdoet u zich van uw moerassen vol troebel water en Haarlems bier en laat Zijne Excellentie niet naar Den Haag vertrekken zonder hem te volgen. Ik zal u onderhouden op Hofwijck,

rond het betoverde paleis,
waar de winter zomer is,

want het groen is allemaal opgekomen en dit plekje wordt zienderogen mooier. Ik zou het plezierig vinden als het u tot vermaak kon dienen, aangezien ik met heel mijn hart ben,

mijnheer,

uw nederige en toegedane dienaar
Constantijn Huygens.

Den Haag, 3 maart 1654.

De heer Gachet zal hier zeer welkom zijn met zijn muziek, en zelfs zonder die.

1. Willem Frederik van Nassau.

2. Hypothese: heeft Vegelin bemiddeld bij de bouw van orgels door de Baders in Leeuwarden of Friesland en krijgt hij nu als geschenk een klavecimbel (van Couchet)?

CONSTANTIJN HUYGENS [DEN HAAG]
AAN UTRICIA OGLE [UTRECHT]
17/27 MAART 1654
5338

Samenvatting: Huygens schrijft Utricia dat hij nieuwe muziek heeft voor luit (in de nieuwe stemmingen) en klavecimbel. Mocht de klank haar niet bevalen dan kan zij zich in ieder geval verbazen over de klinkende titels van de stukken.

Over een antwoord van Utricia is niets bekend.

Primaire bron: Den Haag, Kon. Bibl., Hs. KA XLVIII, fol. 43r: afschrift (autograaf).

Vroegere uitgaven: Worp 1896, p. 134: onvolledig (<Whensoever you come ... such gallantrie more.>).

— Worp 5, nr. 5338, pp. 200-201: volledig.

— Rasch 2007, nr. 5338, pp. 979-981: volledig, met Nederlandse vertaling.

Namen: Béatrix de Cusance; Gaspar Duarte; Anna Maria van Schurman; Sybilla (= Anna Maria van Schurman).

Titels: ‘Plaintes de Mme la Duchesse de Lorraine’ (Huygens 1654); ‘Plaintes de Mme la Princesse, sa fille’ (Huygens 1654); ‘Tombeau de Mr Duarte’ (Huygens 1653).

Glossarium: composition (muziekstuk); harmonie (harmonie); lesson (muziekstuk); lute (luit); to sing (zingen); tune (stemming); virginalls (klavecimbel).

Transcriptie

Copie.

To Myladië Swann.

17/27 March 1654.

Madam,

Seeing my Embassadors are more powerfull then my letters to make a silent woman talke, I would fayne employ such a minister againe to intreate Your Ladyship, that by her favour I may be informed of what may be come to your notice about our precious Sibylla and the altering of her religion, so much talked of in these parts. But, having no fitt orator at hand to save you the paines of writing, I fall to my ancient importunities, and require most earnestly Your Ladyship bee pleased to lett me know what may have given occasion to this calumnie, for so indeed I doe stile it, nor will I ever be able to give any further credit to it. My imagination is, that she will have beene in conference with one Jesuite or other, and that those rogues runne bragging of an apparent victorie and conviction of her noble soule, which God forbid we should ever live to see.

I doe not love to see Your Ladyship stepp so farr back from the intention of her journey hither. But everyone is to take the measures of his owne commoditie. Whensoever you come and find me alife, you are to heare wonderfull new compositions, both upon the lute (in the new tunes) and the virginals: lessons, which if they will not please your eares with these harmonie, are to astonish your eyes with this glorious titles, speaking nothing lesse then: *Plaintes de Mademoiselle la Duchesse de Lorraine, Plaintes de Mademoiselle la Princesse sa fille, Tombeaux et funérailles de Monsieur Duarte*, and such gallantrie more. Doe not you thinke, Madam, to heare me cry out, at the shop of an exchange: ‘What doe you love, Lady, gloves, stockings, what doe you lack?’ For indeed I am provided of all kind of stufes. Doe but venture to come and see it. But at your owne commoditie, as I have said, for in earnest: there is nothing here worth your seeing or hearing, unlesse you will take the patience to heare me sing and tell you many times over: I am, etc.

Vertaling

Aan mevrouw Swann.

17/27 maart 1654.

Mevrouw,

Nu ik zie dat mijn ¹ambassadeurs beter in staat zijn dan mijn brieven om een zwijgende vrouw aan het praten te krijgen, zou ik graag opnieuw een dergelijke afgezant aan het werk zetten om u ertoe te brengen dat ik met uw welnemen kan worden ingelicht over wat u ter ore is gekomen van onze dierbare ²Sibylle en de verandering van haar godsdienst waarover in deze contreien zoveel wordt gesproken. Aangezien ik geen passende spreker bij de hand heb om u de moeite van het schrijven te besparen, val ik terug in mijn oude halsstarrigheid en verzoek ik u serieus genegen te zijn om mij te laten weten wat de aanleiding kan zijn geweest voor deze lasterpraat, want zo noem ik het inderdaad, zonder dat ik er ooit enig waarheidsgehalte aan zal kunnen hechten. Mijn voorstelling van zaken is dat zij in gesprek is geraakt met een of andere jezuïet en dat deze bedriegers grootspreken over een schijnbare overwinning en verovering van haar edele ziel, die God ons moge verhoeden ooit te zullen aanschouwen.

Ik vind het niet prettig te zien dat u zo ver verwijderd bent van uw geplande reis hierheen. Maar het is aan eenieder om de eigen gerieflijkheid te bepalen. Wanneer u echter komt en mij in levende lijve treft, kunt u mooie nieuwe composities horen, zowel voor de luit (in de nieuwe stemmingen) als het klavecimbel; stukken die, als ze uw oren dan niet behagen met hun klank, in ieder geval uw ogen zullen verbazen door hun klinkende titels, niet minder dan: ‘Plaintes de Madame la Duchesse de Lorraine,’ ‘Plaintes de Madame la Princesse sa fille,’ ‘Tombeaux et funérailles de Monsieur Duarte’ en meer van dat soort galanterieën. Ziet u mij niet voor u, mevrouw, in de winkel van sinkel, en luid roepende: ‘Wat wenst u, mevrouw, handschoenen, kousen: wat hebt u nodig?’ Want ik ben daadwerkelijk voorzien van allerhande spullen. Waagt u het toch eens ze te komen bekijken. Maar wel wanneer het u zelf schikt, zoals ik al zei, want in alle ernst: er is hier niets de moeite waard om door u gezien of gehoord te worden, tenzij u het geduld wilt hebben om mij telkens te horen zingen en vertellen dat ik ben, enzovoorts.

1. De zin lijkt erop te wijzen dat een kennis of familielid van Huygens Utricia heeft bezocht en nieuws van haar aan Huygens heeft overgebracht, maar het is niet duidelijk op wie er wordt bedoeld.

2. Anna Maria van Schurman.

[CONSTANTIJN HUYGENS (DEN HAAG)]

AAN VINCENT CONRART [PARIJS]

16 APRIL 1654

5347

Antwoord op Conrarts brief van 3 april 1654 (Worp 5, nr. 5342, p. 203).

Samenvatting: Huygens schrijft Conrart onder meer over het overlijden van Balzac. Ook stuurt hij gedichten.

Hij haalt een aantal passages uit de psalmen van Marot en Bèze aan om de ongerijmdheid van het verbod van twee opeenvolgende klinkers tussen twee woorden te illustreren.

Bijlagen: gedichten over het overlijden van Balzac (Huygens 1654).

Over een antwoord van Conrart is niets bekend.

Primaire bron: Den Haag, Kon. Bibl., Hs. KA XLIX, dl. 2, pp. 615-617: ontwerp (autograaf).

Vroegere uitgave: Worp 5, nr. 5347, pp. 205-206: onvolledig (<Cependant, Monsieur, je suis ... cesse jamais d'estre.>), rest samengevat.

Namen: Caspar Barlaeus; Marcus Zuerius Boxhorn; Pierre Corneille; Marcus Porcius Festus; Jean-Louis Guez de Balzac; Daniël Heinsius; Nicolaas Heinsius; Paulus; Claude de Saumaise; Scaliger, Julius Cæsar; Anna Maria van Schurman; Sibylle (= Schurman, Anna Maria van).

Plaatsen: Frankrijk; Lage Landen; Keulen; Parijs; Zweden.

Titels: *Pseaume* 15; *Pseaume* 52; *Pseaume* 90.

Glossarium: pseaume (psalm).

Transcriptie

À Monsieur Conrart.

16 Avril 1654.

Monsieur,

Vous estes donc revenu et en estat de me le tesmoigner de vostre main. Je loue Dieu de toute mon ame, et aveq toute l'émotion que peut causer le succès inopiné d'une affaire désespérée, car tel m'avoit-on représenté vostre mal, dont le nom seul que vous luy donnez me fait bien juger qu'on m'en a parlé sans hyperbole, vostre misère, à mon advis, ayant consisté en ce que vous n'avez pu estre misérable aveq les malheureux ordinaires que la goutte attaque par les mains ou par les pieds, pour qui la teste a tout souffert en vous. Je rends grace à Dieu une autre fois, qui vous a sauvé en ceste extrémité, et ne laisse pas de me flatter dans l'espérance de vous veoir par-là au dessus de beaucoup de maux pour plusieurs années, qui sont bien loing de leur fin, si la bonté divine les fait durer jusques où vont mes vœux et mes souhaites.

Cependant, Monsieur, je suis contraint d'avouer que l'amertume de la perte que vous me remémomez destrempe une bonne partie de la joye que me donne vostre guérison, et je m'asseure que, comme c'est du fond du cœur que vous la plaignez, nous patissons quelque chose de fort esgal ensemble sur ce subject, et qu'en suite nous ne sommes pas seuls capables de nous en consoler entre nous. Il restera de veoir ce qu'y gagneront les belles plumes de vostre païs, qui ne pourront s'empescher de payer ce qu'elles doibvent à la mémoire de ce grand personnage. Ce que vous semblez vous en promettre de par deçà n'aura rien de proportionné, ny à nostre douleur, ny à la gloire du subject. Nous n'avons plus de Saumaise, plus de Barlaeus, plus de Boxhornius. Tout cela nous a esté ravi en peu d'années. Heinsius respire, mais Dieu a voulu que depuis quelque temps en ça ce grand génie souffre ce que Festus osa reprocher à Saint-Paul, et n'exerce plus que la pitié de ses amis. Il reste bien son fils, mais il est en Suède, où toutefois je me fay fort de luy faire ouvrir la veine poétique qu'il a très-excellente, comme en a bien jugé Monsieur de Balzac mesme, par le commerce qu'il a entretenu aveq luy. Nostre Sibylle, que vous quotez dans les premiers rangs, nous a quitté aussi et se tient à Coloigne, où véritablement il n'y a pas si loing que je ne puisse luy faire entendre ce que le monde lettré prétend d'elle en ceste occurrence et je me charge encor de ceste entremise, mais ne sçaurois vous respondre de la promptitude de l'exécution, où les exécuteurs sont si espars.

Si vous m'escouttez, l'on ne nous attendra point en France, et suffira qu'animez par les beaux exemples des plus capables comme des plus interessez, | 616 | nous les suivions de loing et ne donnions que le plus tard qu'il sera possible (au moins si nous présumons de parler François) dans la rigueur de vos censures académiques, qui désormais me semblent si sévères que ce n'est rien d'avoir passé par la critique et hypercritique de Jules Scaliger, au prix de ce qui reste à essayer dans Paris. En effect, Monsieur, quand je me représente les coups d'ongle qu'on a donnez depuis quelques années à de vos plus-excellens auteurs, et comme ce que nous estimions de bien tissu ou de mieux poli a esté déclaré fautif et criminel, je vous avoue que la connoissance que j'ay de ma foiblesse me fait reculer plus de trois pas des quatre que mon ardeur et imprudence m'auroyent pu faire avancer. Outre que pour la poésie François, je voy qu'on a prins plaisir à s'y lier les pieds et les mains par de certaines règles et observations qu'il faut qu'on me pardonne si je les nomme abusives et superstitieuses. La seule que je vous marqueray pour le présent c'est ce concours de voyèles dans la suite de deux mots que je voy qu'on abhorre comme une cacophonie insupportable.

Ce n'est pas que je la tienne belle ou agréable, mais, la nécessité m'y portant, je ne voy pas pourquoy il n'est plus messéant aujourd'huy que par le passé de dire: ¹«Tu as esté, Seigneur, nostre retraicte,» ²«Tu as eu l'œil assez sur mes forfaitz,» ³«Qui est-ce qui conversera,» ⁴«Qui à usure, n'entendra,» etc. Ce sont, comme vous voyez, des vieux passages de nos pseumes qui n'ont jamais offensé les oreilles les plus délicates, jusques'à ce que ceste mode est venue à s'introduire et j'en voudrois bien appeller à Monsieur Corneille seul, s'il vouloit m'advouer l'incommodité qu'elle luy donne sur le théâtre, où il n'oseroit avoir dit: «□Qui est là, S'il n'y entre,» ou chose semblable, sans se faire siffler, et au fonds je voudroy sçavoir des auteurs de ceste belle remarque pourquoy en mesme temps ils ne cassent tous les mots où la mesme cacophonie se rencontre, comme sont *réunir*, *réuscir*, *plier*, et mil autres qu'on ne sçauroit oster à vostre langue sans la détruire.

Mais ce discours est de bien plus longue suite et, tout idiot que je suis, croyez-moy, Monsieur, que, si j'avois à plaider le différent par devant juges neutres, la bonne cause me fortifieroit. Au moins je me flatte de ceste impression et vous demande pardon, si je m'y suis engagé icy par occasion de la poésie que vous prenez la peine de me demander. Au pis aller nous verrons ce que la Muse Latine voudra nous inspirer sur ce bel argument, car n'en déplaise à vostre illustre concile, c'est en ce stile-là que nous prétendons estre un peu exempts de sa judicature et osons nous imaginer que le País-bas en entend le génie, autant que la France pour le moins.

Vous voyez, Monsieur, aveq combien de franchise je vous entretien sur des choses de peu. Mais au sortir d'une grande maladie l'on souffre volontiers de se veoir diverti sans contraincte et c'est ce qui me fait causer avec moins de retenue. Vous eussiez mieux aymé que j'eusse employé le papier à seconder vos regrets sur le trespas de ce grand ami, mais comme d'un costé cela surpasse mes forces, je ne puis de l'autre m'empescher de vous dire par forme de complainte que, depuis quelques | 617 | années en ça, je me suis trouvé frustré à la fois de la communication, et, comme j'en puis juger, de l'amitié de ces deux illustres de vostre país, qui sont Messieurs de Balzac et de Corneille, sans seulement pouvoir me faire esclarcir du subject de leur froideur, quelque soin que j'aye prié mes amis d'en prendre.

Le premier n'est donq plus. Pour le dernier, puisqu'il est en estat de pouvoir dire ce qu'il y peut avoir entre luy et moy, et que, dépendant de vostre jurisdiction, vous avez moyen, Monsieur, de l'y disposer, je vous supplie que ce soit en termes qui premièrement ⁵l'asseuront de la parfaicte estime que je continue tousjours d'avoir pour son excellent mérite, et en après, s'il pense avoir quelque subject légitime pourquoy j'aye mérité de me veoir forclos de sa bienveillance, que je suis tout prest à luy en donner toute la satisfaction qu'il voudra me demander. C'est une faveur, Monsieur, que je vous demande aveq soin et sollicitude, n'y ayant chose au monde dont la conversation me soit plus chère, ni la perte plus sensible que celle de l'amitié des grands hommes. Ce qui demeurant tousjours véritable, je vous laisse penser s'il est apparant que je cesse jamais d'estre, etc.

1. Clément Marot en Théodore de Bèze, *Les CL pseumes de David*, 90, 1, 1: 'Tu as esté, Seigneur, nostre retraite.'

2. *Pseame* 52, 5, 1: 'Tu as l'œil assez sour mes forfaitz.'

3. *Pseame* 15, 1, 1: 'Qui est-ce qui conversera.'

4. *Pseame* 15, 5, 1: 'Qui à usure n'entendra.'

5. Worp: <l'asseuront>.

Vertaling

Aan de heer Conrart.
16 april 1654.

Mijnheer,

U bent dus weer teruggekeerd en in staat om mij dat in eigen persoon te ⁶berichten. Ik prijs God met heel mijn ziel, en met alle emotie die een onverwacht succes in een wanhopige zaak kan oproepen, want zo had men mij uw ⁷kwaal voorgesteld, waarvan de naam alleen al die u eraan geeft mij doet geloven dat men er mij zonder overdrijving over had gesproken, omdat naar mijn idee uw ongeluk erin lag dat u niet ellendig heeft kunnen zijn vanwege de gewone ongemakken die de jicht veroorzaakt via de handen of de voeten, in plaats waarvan bij u het hoofd alles heeft doorgemaakt. Ik dank God andermaal dat Hij u heeft gered in deze kritieke toestand, en houd niet op mij te vleien met de hoop u daardoor vrij van velerlei ziekten te zien voor meerdere jaren, die nog ver van hun einde zijn, als de goddelijke goedheid ze laat duren tot waar mijn wensen en verlangens gaan.

Inmiddels ben ik, mijnheer, gedwongen te bekennen dat de bitterheid van het ⁸verlies waaraan u mij weer herinnert een goed deel van de vreugde over uw genezing wegneemt, en ik ben ervan overtuigd dat, aangezien het uit het diepst van uw hart is dat u dat [verlies] beklagt, wij tezamen over deze persoon in gelijke mate lijden en dat wij alleen vervolgens niet in staat zijn om elkaar daarover onderling te troosten. Wij zullen zien wat de beste pennen van uw land daaraan zullen bijdragen, die zich er niet aan zullen kunnen onttrekken om te betalen wat ze de nagedachtenis van deze grote man verschuldigd zijn. Hetgeen u lijkt te verwachten wat betreft wat van hier moet komen zal in geen verhouding staan noch tot onze smart noch tot de roem van de persoon. Wij hebben geen [Claude] Saumaise meer, geen [Caspar] Barlaeus, geen [Marcus Zuerius] Boxhorn. Dat alles is ons in luttele jaren ontnomen. [Daniël] Heinsius leeft nog, maar God heeft gewild dat dit grote genie al enige tijd lijdt aan wat [Marcus Porcius] Festus de Heilige Paulus durfde te ⁹verwijten, en hij wekt bij zijn vrienden nog slechts medelijden op. Natuurlijk is er nog zijn ¹⁰zoon, maar die is in Zweden, waar ik mij soms sterk maak om hem de dichtader te doen openen, die heel goed is, zoals de heer Balzac zelf heeft kunnen beoordelen in de briefwisseling die zij hebben gevoerd. Onze ¹¹Sibylla, die u onder de personen van eerste rang noemt, heeft ons verlaten en houdt zich op in Keulen, wat werkelijk niet zover weg is dat ik haar niet kan laten horen wat iedereen in de geletterde wereld van haar verwacht aangaande deze gebeurtenis, en ik belast mijzelf weer met deze doorgeefdienst, maar kan u niet berichten over de snelheid van de uitvoering, omdat de uitvoerders zo schaars zijn.

Als u het mij vraagt, staat men in Frankrijk in het geheel niet om ons te springen, en zal het voldoende zijn dat wij, aangespoord door de mooie voorbeelden van de meest bekwamen zowel als van de meest betrokkenen, hen op afstand volgen en ons slechts op het allerlaatste moment (als wij tenminste denken Frans te spreken) begeven in de strengheid van uw academische censuur, die mij voortaan zo streng lijkt dat het overleven van de kritiek en de hyperkritiek van Justus Scaliger kinderspel is vergeleken bij wat men in Parijs nog moet doorstaan. Inderdaad, mijnheer, wanneer ik mij de scherpe uithalen voor de geest haal die men sinds enkele jaren uitdeelt aan uw allerbeste schrijvers, en hoe alles wat wij als goed geweven en nog mooier gepolijst beschouwden tot fout en misdadig is verklaard, dan beken ik u dat de kennis die ik heb van mijn onvermogen mij meer dan drie van de vier passen doet terugzetten die mijn vuur en onbezonnenheid mij hadden kunnen laten vooruitzetten. Ik zie dat men, naast dat wat de Franse poëzie betreft, er genoeg in scheidt zich met handen en voeten te binden aan zekere regels en overwegingen [op zo'n manier] dat u mij moet vergeven als

6. Conrart aan Huygens, 3 april 1654 (Worp 5, nr. 5342, p. 203).

7. Conrart had geschreven dat hij aan jicht in het hoofd leed.

8. De dood van Jean-Louis Guez de Balzac op 18 februari 1654.

9. Vermoedelijk een verwijzing naar Handelingen 24:12: 'Toen antwoordde Festus, na overleg met zijn Raad: Op de keizer hebt gij u beroepen, naar de keizer zult gij gaan.'

10. Nicolaus Heinsius.

11. Anna Maria van Schurman.

ik ze overdreven en ongeloofwaardig noem. De enige die ik hier aanroer is de directe opeenvolging van klinkers in twee woorden na elkaar die ik verafschuwd zie worden als een ondraaglijke kakofonie.

Het is niet zo dat ik die opeenvolging voor mooi of aangenaam houd, maar - als de noodzaak mij ertoe brengt - zie ik niet in waarom het vandaag onwelvoeglijker zou zijn dan gisteren om te zeggen: ¹²«*Tu as esté, Seigneur, nostre retraicte,*» ¹³«*Tu as eu l'œil assez sur mes forfaitcs,*» ¹⁴«*Qui-est-ce qui conversera,*» ¹⁵«*Qui a usure, n'entendra,*» enz. Dit zijn, zoals u ziet, oude passages uit onze psalmen die zelfs de fijngevoeligste oren nooit aanstoot hebben gegeven totat deze mode in zwang kwam, en ik zou alleen maar een beroep willen doen op de heer [Pierre] Corneille, of hij mij het ongemak zou willen toegeven dat die mode op het toneel veroorzaakt, waar men niet zou hebben durven zeggen: «*Qui est là, S'il ¹⁶n'y entre,*» of iets dergelijks, zonder te worden uitgefloten, en eigenlijk zou ik willen weten van de auteurs van deze schone opmerking waarom ze niet tezelfdertijd alle woorden verbieden waar deze zelfde kakofonie zich voordoet, zoals daar zijn □réunir, □réuscir, □plier□ en duizend andere die men niet uit uw taal kan wegnemen zonder die kapot te maken.

Maar dit verhaal is al erg lang en, wat voor een idioot ik ook ben, geloof mij, mijnheer, dat, als ik het geschil voor onpartijdige rechters zou moeten bepleiten, dan zou de goede zaak mij sterken. Ik vlei mij tenminste met die indruk en ik vraag u om vergiffenis als ik mij toevallig hierin heb verdiept vanwege de ¹⁷gedichten waarom u mij hebt gevraagd. In het ergste geval zullen wij zien wat de Latijnse muze ons zal influisteren over dit mooie onderwerp, want wij menen, uw illuster concilie ten spijt, dat wij op dit gebied enigszins ontheven zijn van de jurisdictie van dat concilie, en wij durven ons voor te houden dat men in de Nederlanden de essentie ervan begrijpt, tenminste even goed als in Frankrijk.

U ziet, mijnheer, met hoeveel vrijmoedigheid ik u onderhoud over zaken van weinig belang. Maar herrezen uit een ernstige ziekte laat men zich graag zonder dwang vermaken en dat is het wat mij doet spreken met minder terughoudendheid. U had liever gehad dat ik mijn papier had gebruikt om u bij te vallen in uw verdriet over het verscheiden van deze grote vriend, maar, terwijl dat aan de ene kant mijn krachten te boven gaat, kan ik aan de andere [kant] niet nalaten u te zeggen bij wijze van klacht dat ik mij sinds enkele jaren beroofd heb zien worden van zowel de briefwisseling als, voorzover ik dat kan beoordelen, de vriendschap van die twee beroemdheden uit uw land, namelijk de heren Balzac en Corneille, zonder mij zelfs over de reden van deze verkoeling te kunnen laten inlichten, hoeveel moeite ik ook mijn vrienden heb verzocht daartoe te nemen.

De ¹⁸eerste is dus niet meer. Wat betreft de ¹⁹tweede: aangezien hij in staat is te zeggen wat er tussen hem en mij kan zijn, en aangezien u, mijnheer, als gevolg van uw positie, over middelen beschikt om hem daartoe te bewegen, wil ik u vragen dat dat in termen gebeurt die hem allereerst verzekeren van de volmaakte hoogachting die ik nog altijd heb voor zijn uitmuntende verdiensten, en vervolgens dat ik, als hij denkt een of ander wettig voorwendsel te hebben waarom ik het zou verdienen om te worden uitgesloten van zijn goedgunstigheid, geheel klaar sta om hem alle genoegdoening te geven die hij mij zal vragen. Het is een gunst, mijnheer, die ik u weloverwogen en dringend vraag, omdat er niets ter wereld is dat ik liever bespreek - en smartelijker vind om te verliezen - dan de vriendschap met grote mannen. Omdat dit steeds waarlijk zo blijft, moet u zich maar eens indenken hoe duidelijk het is dat ik nooit zal ophouden te zijn, enz.

12. Clément Marot en Théodore de Bèze, *Le CL pseumes de David, Pseume 90*, 1, 1.

13. *Pseume 52*, 5, 1.

14. *Pseume 15*, 5, 1.

15. *Pseume 15*, 5, 1.

16. Onderstreping ontbreekt.

17. Gedichten op de dood van Balzac, 28 februari-3 maart 1654 (Gedichten 5, pp. 1171-119).

18. Balzac.

19. Corneille.

ISAAC GRUTERUS (MAASTRICHT)
AAN CONSTANTIJN HUYGENS [DEN HAAG]
20 MEI 1654
5353

Samenvatting: Gruterus meldt dat de drukker een verbeterde editie wil uitgeven van Bacons *Sylva sylvarum* in de Latijnse vertaling van zijn broer Jacob Gruterus. Hij vraagt Huygens om diens op- en aanmerkingen, met name waar de muziek en planten worden behandeld.

Door een vriend van Gruterus bezorgd. Over een antwoord van Huygens is niets bekend. Gruterus schreef opnieuw op 9 maart 1655 over een andere kwestie (Worp 5, nr. 5396, p. 231).

Primaire bron: Leiden, Univ. Bibl., Hs. Bibl. Publ. Lugd. 2212: brief (enkelvel, 18x28cm; a | b, autografisch)

Vroegere uitgave: Worp 5, nr. 5353, pp. 209-210: samenvatting.

Namen: Francis Bacon; broer van Isaac Gruterus; Jacob van den Heuvel; Drost van Valkenburg <<<; uitgever van Vertaling Bacon; Minerva.

Titels: *Sylva sylvarum* (Bacon 1627); *Sylva sylvarum* (Bacon/J. Gruterus 1648); *Sylva sylvarum* 1661 (Bacon/J. & I. Gruterus 1661).

Glossarium: musica (muziek).

Transcriptie

Nobilissimo viro

Constantino Hugenio Equiti, Zuilichemi etc. Domino.

Amica manu.

Viro Nobilissimo Constantino Hugenio Equiti, etc. Salutem Plurimam Dicit Isaacus Gruterus.

Vir nobilissime,

Quid libri sit, et quibus industriæ laudibus censendi, Naturalis Historia, cui Verulamius inscribitur author, vix cuiquam reor esse perspectivè quam tibi, exquisitæ in eo genere suppellectilis et lectionis curioso. Ista experimentorum sylva populari, id est Anglico, tantum sermone circumferri solita, nuper quoque Latinis auditoriis oblata à fratre meo, cui nunc inter beatos locus. Sed festinatus tunc ob causam non unam impellente typographo labor in tantâ argumenti latè diffusi difficultate, et interpretis ætas, variè luctata cum studiorum suorum angustiis ut se extricaret, admiserunt non pauca secundis curis castiganda. Illas seriò aggressus est germanus meus, et ante mortem absolvit, transiitque post ad me emendatum exemplar, lituris passim durum sui exactorem censoremque arguentibus. Cum verò alteram editionem meditetur typographus, et primam recensitam, quæ penes me est, petierit avidè, sufflaminandum putavi, donec consultis hinc inde lectoribus, eorum, quæ ibi aguntur, accuratè gnaris, expiscer judicia, et forte notas, quæ et quomodo corrigenda videantur, conferendas cum fratris in se animadversionibus, ut tanto accuratius prodeat opus argumenti in vetera novaque latè excurrentis, sæpe latinitatis penu feliciter instructæ lacessentia, et ad silentium redactura. Is liber si unquam tibi fuit in manibus, et, cum nihil non habeat luce Minervæ propiusque cognitum, observata sint quæ minus bene fulto talo ambulant (in experimentis præsertim musicam et plantas spectantibus, ubi vereor ne facta sit medela omni ex parte erratis), optem frui posse limæ tam nitidæ emendationibus, in reipublicæ literariæ commodum, cum eâ, qua par est, grati animi testificatione redundaturis. Si verò egredi videor limites modestæ spei, aut illectus tibi Romanâ linguâ liber est, quem designo, velim hoc quicquid est interpellationis tribui nostro, in studia, si detur, etiam per nos hic juvanda, affectui. Vale. Trajecti-ad-Mosam. 20 Maji 1654. *Ik*

woone hier ter huise van Jacob van den Heuvel, Secretaris van den Drost van Valkenburg tegenover de Fransche Kerk.

Vertaling

Aan de edele heer Constantijn Huygens, ridder, heer van Zuilichem, enz.

Door een vriendenhand [gebracht].

Isaac Gruterus groet de edele heer Constantijn Huygens, ridder, enz.

Edele heer,

Wat het voor een boek is, en met welke lof voor de ijver het moet worden beoordeeld, de ¹Natuurlijke Historie, waarop ²Verulamius als auteur is neergeschreven, is naar mijn mening nauwelijks aan iemand meer duidelijk dan aan u, die zo leergierig is naar zo'n bijzondere schat en leesstof op dit gebied. Dit woud van experimenten, dat slechts in de volkstaal, dat wil zeggen het Engels, is verspreid, is onlangs ook aan kenners van het Latijn ³aangeboden door mijn ⁴broer, die nu plaats heeft onder de zaligen. Maar de haast van het werk bij een zo uitgebreide en lastige materie, onder meer omdat de drukker aandrong, en de leeftijd van de vertaler, op verschillende manieren in gevecht met de moeilijke omstandigheden van zijn studies om zich eruit te redden, hebben indertijd niet weinig fouten doen insluipen die bij een tweede ronde moeten worden verbeterd. Mijn broer heeft die fouten serieus aangepakt en ze voor zijn dood verbeterd, en heeft vervolgens aan mij een verbeterd exemplaar overgegeven, dat, overall met beredeneerde wijzigingen, een harde executeur en beoordelaar van hemzelf is. Maar ofschoon de ⁵uitgever een tweede ⁶editie overweegt, en de gecorrigeerde eerste editie, die bij mij ligt, zeer graag zou willen hebben, heb ik gemeend hem wat te moeten afremmen, totdat ik, na hier en daar lezers te hebben geraadpleegd die precies op de hoogte zijn van de zaken die daar worden behandeld, de oordelen over het werk heb verzameld, alsmede wellicht opmerkingen over wat en hoe schijnt te moeten worden veranderd, om die te vergelijken met de opmerkingen van mijn broer daarover, opdat dit werk des te beter in het licht komt, dit werk dat zich uitvoerig bezighoudt met oude en nieuwe zaken, dikwijls uitdagend door de voorraad van gelukkig doordacht Latijns taalgebruik en tot stilte nopens. Als dit boek ooit in uw handen was en, ofschoon het alles heeft onderzocht in het licht van Minerva en van dichtbij, het u is opgevallen welke passages minder goed recht toe recht aan voortschrijden (vooral waar gesproken wordt over de experimenten betreffende muziek en planten, waar ik vrees dat de behandeling geheel en al uit vergissingen bestaat), wil ik vragen of ik gebruik kan maken van de verbeteringen van uw zo nauwkeurige oordeel, die voorzien zullen worden, zoals terecht in de republiek der letteren, van een passende dankbetuiging. Als ik echter de grenzen van de gerechtvaardigde hoop heb overschreden, of als u dit boek dat ik bedoel niet hebt gelezen in de Latijnse taal, zou ik willen dat alles waarmee ik u hier lastig val wordt toegeschreven aan onze liefde voor de wetenschap die als het zo uitkomt hier door ons moet worden ondersteund. Gegroet. Maastricht, 20 mei 1654. ¹Ik woon hier ten huise van Jacob van den Heuvel, secretaris van de drost van Valkenburg, tegenover de Franse Kerk.¹

1. Francis Bacon, *Sylva sylvarum, or A natural historie* (Londen: John Haviland voor William Lee, 1627-1628, 1631, 1635, 1639).

2. Francis Bacon, baron van Verulam.

3. *Sylva sylvarum, sive Historia naturalis ... nunc Latinè transscripta à Jacobo Grutero* (Leiden: Franciscus Hackius, 1648).

4. Jacob Gruterus (1615-1652).

5. Franciscus Hackius? De tweede uitgave zou uiteindelijk bij de gebroeders Elzevier in Amsterdam verschijnen.

6. *Historia naturalis et experimentalis de ventis* (Amsterdam: Elzevier, 1661/2).

[CONSTANTIJN HUYGENS] (SPA)
AAN [AMALIA VAN SOLMS (DEN HAAG)]
3 AUGUSTUS 1654
5363

Vervolg op een brief aan Amalia van Solms van 2 juli 1654 (Worp 5, nr. 5361, pp. 213-214).

Samenvatting: Huygens bericht Amalia van Solms uit Spa over zijn plezierige contacten met Karel II, die zich onder meer vermaakt met muziek en dans.

Over een antwoord van Amalia is niets bekend. Huygens schreef opnieuw op 28 februari 1655 (Worp 5, nr. 5394, p. 230).

Primaire bronnen: Den Haag, Kon. Bibl., Hs. KA XLIX, dl. 2, pp. 607-608: ontwerp (autograaf).

— Den Haag, Kon. Bibl., Hs. KA XLVI, fols. 429r-430v: afschrift (Constantijn Huygens jr.).

Vroegere uitgaven: Jorissen 1873, p. 152 <<<

— Worp 5, nr. 5363, pp. 214-215: volledig.

Namen: Johan Dedel; Constantijn Huygens jr.; Karel I (koning van Engeland); Karel II (koning van Engeland); Maria Stuart.

Plaatsen: Luxemburg; Meurs; Schotland.

Glossarium: dance (dans); musique (muziek).

Transcriptie

¹Spa, 3e Aoust 1654.

Je rends graces à Dieu de tout mon cœur de la nouvelle qui nous vient que Vostre Altesse rentre tout de bon aux apparences d'une réconvalescence parfaite, jusques à se disposer au dernier remède des malades relevez, qui est le changement de l'air. Il est vray que Vostre Altesse le va chercher plus loing que nous ne le souhaitterions pour les interests de la Maison, mais cest autre bon subject, qui l'y convie si puissamment, nous ferme la bouche et fait terminer toutes nos pensées dans les vœux et les prières à Dieu, qu'il vueille bénir ce voyage de l'un et l'autre succès que Vostre Altesse s'en propose.

Le Roy de la Grande Brétagne, qui est icy depuis quelques jours, m'en parle tout de mesme, avec des expressions fort vives de son affection pour Vostre Altesse et pour la prospérité de la Maison de Brandenbourg. C'est un Prince plein de générosité et de toute autre belle qualité requise en une personne de sa condition, et la douceur de sa conversation seulement oblige tout le monde à l'aimer.

Il m'honore en particulier d'une bonté dont je me reconnois très-indigne, parle fort sagement sur le subject de nos brouilleries passées, dit les avoir tousjours détestées et travaillé à les faire cesser, que ç'a esté très-mal fait à des personnes interessées de les susciter dans la Maison et sans subject, en avouant pleinement ce que je luy ay représenté, que le Prince, demeurant orphelin du costé paternel, devoit estre pourveu de tuteurs de celui-là mesme d'où provient tout le bien, et qu'il n'y avoit rien de si aisé que d'ajuster | 429v | cela entre Vostre Altesse et la Princesse Royale, dont les interests sont débrouillez de part et d'autre, chascune estant assignée pour son douaire, et ne restant plus que le soin du pupille. Il tesmoigne enfin d'avoir apprins de sa sœur aveq beaucoup de satisfaction que l'on s'est entendu, continuant tousjours de dire que cela eust esté facile, sans faire déchirer la Maison par advocats et procureurs, qui a esté chose honteuse et n'a servi que de matière de contentement à ceux qui se resjouissent de la voir par terre. Quand je luy ay dit que nous avons besoin de son autorité pour faire durer la bonne intelligence dont les fondemens sont posez, il m'a asseuré qu'il y tiendra tousjours la main en telle sorte qu'on remarquera que c'est tout de bon qu'il l'entend ainsi.

C'est grand domage que Vostre Altesse n'a occasion de s'aboucher aveq ce Prince. Elle en demeureroit extrêmement satisfaite, et il le seroit autant de son costé. Je voy que son intention est bien de passer en

1. KA XLVI: plaats/datum-aanduiding autografisch, voorafgegaan door vermelding adressaat, eveneens autografisch: 'À Madame la Princesse-Douairière.'

Escosse, mais, comme l'on sçait que ses adversaires le guettent vers tous les ports de la coste, il sera bien nécessaire d'attendre que la saison plus avancée et la mer plus rude les en fasse desloger.

Cependant il ne manque pas de gens qui aimeront mieux de vivotter aveq luy dans les ayses et dans la subsistence des pensions qu'ils luy mangent; mais j'espère qu'ils ne seront point escouttez. Icy il passe le temps en d'assez bonnes compagnies qui s'y trouvent, et la dance n'y manque pas, ce Prince s'en acquittant de meilleure grace que qui que ce soit, comme il a l'oreille | 430r | toute bonne, entend et affectionne | 608 | la musique de passion, de mesme que le feu Roy son père. La Princesse se trouve règlement à la fontaine au bois, où il y a plus grande presse que jamais, nonobstant les incommoditez de tant de pluyes, qui nous rabattent beaucoup de la bonté des eaux. Je m'y lave la rate comme les autres, espérant d'en recueillir quelque allègement, et, puisque j'y suis engagé, me dispose à parachever comme il faut, pour après faire ce à quoy je suis député² aux terres de Son Altesse en Luxembourg, qui ne sont qu'à peu de journées d'icy et ont besoing d'estre un peu examinées de près.

En suite de mes ordres je doibs passer de là à Moers, où peut-estre je pourray rendre quelque bon service. Tout ce que je regrette là dedans, c'est qu'à mon compte le commencement du voyage de Vostre Altesse doit prévenir la fin du mien. Ce que je la supplie de n'attribuer point à la considération de mes interests, qu'en tant que je souhaiterois recevoir l'honneur de ses commandemens et bénédictions sur moy et ma famille à son départ et luy tesmoigner de bouche avec combien de zèle et d'affection je poursuivray le succès de ses desseins en quelque part qu'elle aille. Quand-mesme elle pourroit avoir trouvé dans son cœur de m'exposer aveq mon fils, ensemble aveq le Président Dedel, en raillerie et pasetemps à ceux que Vostre Altesse sçait s'y attendre de bon cœur.

J'ose toutefois repéter icy que je ne sçauois appréhender ceste disgrâce de la bonté de Vostre Altesse tant qu'il luy plaira de tourner la veue, non pas sur mes services, qui ne méritent pas son souvenir, mais sur les assurances qu'elle | 430v | m'a³ tant réitérées de sa bonne volonté aux occasions qui pourroyent survenir. Car, pour tout dire, cela concerne Vostre Altesse,⁴ et de si près que, voyant ceste affaire tirée en longueur, j'ay souvent souhaité n'avoir point donné à parler au monde en l'entamant, les meilleurs serviteurs de Vostre Altesse et mes amis jugéans qu'elle ne devoit point estre comprise dans le rang des affaires fascheuses, que Vostre Altesse a eu raison d'esloigner de son lict d'infirmité. Je ne sçauois empescher les gens de discourrir; suffit que ma conscience me tesmoigne que là où il y est allé du service de Vostre Altesse, je n'ay jamais rien trouvé de fascheux, et c'est véritablement la disposition que je prétens garder jusques au bout. Vostre Altesse me fasse la grace de s'en tenir très-assurée, et que jamais je ne cesseray de prier Dieu pour la grandeur et prospérité de sa précieuse personne et de ceux qui ont l'honneur de luy appartenir.

Vertaling

Spa, 3 augustus 1654.

Ik dank God met heel mijn hart voor het bericht dat ons bereikte dat u zich werkelijk lijkt te gaan verheugen op een algeheel herstel, zover zelfs dat u zich voorbereidt op de laatste remedie van herstellende zieken, de verandering van omgeving. Weliswaar gaat u dat verder weg zoeken dan wij zouden wensen gezien de belangen van het⁵ Huis, maar die andere mooie aanleiding, die u er zo krachtig toe aanspoort, snoert ons de mond en laat ons al onze gedachten uitkomen in gebeden tot God, dat Hij deze reis moge zegenen met zowel het ene succes als het andere dat u er zich van voorstelt.

De⁶ koning van Engeland, die hier sinds enkele dagen is, spreekt er met mij op dezelfde wijze over, met zeer levendige uitdrukking van zijn toewijding aan u en aan de voorspoed van het huis Brandenburg. Hij is

2. KA XLVI: <au>.

3. KA XLVI: <tant de fois>.

4. KA XLVI: <et> ontbreekt.

5. Het Huis Oranje Nassau.

6. Karel II.

een vorst vol van edelmoedigheid en alle andere mooie eigenschappen welke voor iemand van zijn stand zijn vereist, en alleen al de vriendelijkheid van zijn conversatie verplicht iedereen hem lief te hebben.

Hij vereert mij in het bijzonder met een goedheid waarvan ik weet dat ik die onwaardig ben, praat met veel inzicht over het onderwerp van onze voorbije conflicten, zegt er altijd al een afkeer van te hebben gehad en te hebben gewerkt om ze te laten ophouden, dat hier groot onrecht was gedaan jegens de betrokkenen door ze [tot twisten] op te wekken in het Huis [van Oranje] en zonder reden, terwijl hij volledig goedkeurde wat ik hem had voorgesteld, namelijk dat de ⁷prins, aan vaderszijde wees geworden, voorzien diende te worden van voogden van hem van wie al het goede komt, en dat er niets gemakkelijker was geweest dan dat tussen u en de ⁸*princesse royale* in orde te maken, wier belangen aan beide kanten zijn ontward, nu eenieder haar weduwengoed toegewezen heeft gekregen, en er niets rest dan de zorg voor de pupil. Hij deelde ten slotte mee met veel genoegen van zijn ⁹zuster te hebben begrepen dat men overeenstemming had bereikt, terwijl hij steeds maar bleef zeggen dat dat gemakkelijk had kunnen worden gedaan, zonder het huis uiteen te laten scheuren door advocaten en procureurs, wat een schandelijke zaak was en slechts reden tot tevredenheid zou kunnen zijn voor diegenen die zich erin verlustigen het huis in scherven te zien liggen. Toen ik hem zei dat wij zijn gezag nodig hadden om de goede verstandhouding, waarvoor de fundamenten zijn gelegd, te verduurzamen, verzekerde hij mij dat hij altijd een vinger aan de pols zal houden zodanig dat men werkelijk zal bemerken dat hij het ook zo opvat.

Het is erg jammer dat u geen gelegenheid hebt zich mondeling met deze vorst te onderhouden. U zou er buitengewoon tevreden over zijn en hij van zijn kant evenzeer. Ik merk dat zijn bedoeling is naar Schotland te gaan, maar het zal, aangezien men weet dat zijn tegenstanders naar hem uitkijken bij alle havens aan de kust, noodzakelijk zijn te wachten tot het gevorderde seizoen en de ruwere zee hen daarvandaan verdrijft.

Ondertussen ontbreekt het niet aan lieden die liever met hem op hun gemak en met het levensonderhoud van de toelagen die zij van hem verbruiken willen voortleven; maar ik hoop dat zij geen gehoor zullen vinden. Hier brengt hij de tijd door in het tamelijk goede gezelschap dat er is, en het dansen ontbreekt hier niet, waarvan deze vorst zich kwijt met meer sierlijkheid dan wie dan ook, daar hij een goed oor heeft, verstand heeft van muziek en daarvan hartstochtelijk houdt, evenals wijlen de koning zijn ¹⁰vader. De ¹¹prinses is regelmatig bij de fontein in het bos te vinden, waar het drukker is dan ooit, ondanks de ongemakken van zoveel regen, die de kwaliteit van de baden sterk vermindert. Ik baad er ongeveer evenveel als de anderen, in de hoop er een zekere verlichting te vinden en richt mij, omdat ik mij dat heb voorgenomen, erop dit naar behoren te voltooien, om daarna dat te gaan doen, waarvoor ik ben afgevaardigd naar uw bezittingen in Luxemburg, die slechts enkele dagen gaans van hier zijn en enigszins van nabij dienen te worden geïnspecteerd.

Ingevolge mijn opdracht dien ik vervolgens van daar door te gaan naar Meurs, waar ik wellicht een of andere goede dienst kan verrichten. Het enige dat ik in deze betreur is dat naar mijn berekening het begin van uw reis zal vallen vóór het einde van de mijne. U gelieve die spijt niet te toe te schrijven aan de overweging van ¹²eigenbelang, als wel daaraan dat ik zou wensen de eer te ontvangen van uw opdrachten en zegeningen over mij en mijn familie bij uw vertrek en u mondeling te betuigen met hoeveel ijver en toewijding ik het welslagen van uw plannen nastreef, waarheen u ook moge gaan. Desondanks heeft u het wellicht over uw hart kunnen verkrijgen om mij en mijn ¹³zoon, samen met [mijnheer de] president [Johan] ¹⁴Dedel, als scherts en tijdverdrijf te tonen aan hen van wie u weet dat ze daar van harte op wachten.

Ik waag het hier te herhalen dat ik een dergelijke ongenade van uw goedheid niet zou hieven duchten, zolang u de blik zal willen richten, niet op mijn diensten, die uw herinnering niet waard zijn, maar op de verzekering, die u mij zovaak heeft gegeven, van uw goede wil in voorkomende gelegenheden. Want, om

7. Willem III.

8. Maria Stuart.

9. Maria Stuart.

10. Karel I.

11. Maria Stuart.

12. Huygens wilde zijn zoon ontvanger van de domeinen van Geertruidenberg laten worden.

13. Constantijn Huygens jr.

14. Dedel wilde aanvankelijk het ontvangerschap van Geertruidenberg aan de zoon van de overleden ontvanger geven, maar steunde Huygens toen hij van diens wensen hoorde.

volledig te zijn, dit betreft u, en van zo nabij dat, nu deze zaak zo langdurig blijkt te worden gerekt, ik meermalen heb gewenst dat ik geen reden aan de mensen had gegeven om erover te praten door erover te beginnen, daar uw beste dienaars en mijn vrienden van oordeel waren dat die zaak niet mag worden gerekend tot de reeks van vervelende zaken, die u terecht verwijderd wilt houden van uw ziekbed. Ik zou de mensen niet kunnen beletten daarover te spreken; het moge volstaan dat mijn geweten mij vertelt dat, daar waar uw dienst in het geding is geweest, ik nooit iets als vervelend heb ervaren, en dat dit daadwerkelijk de houding is welke ik mij voorneem tot het einde te bewaren. U geve mij de gunst zich daarvan verzekerd te weten, alsook dat ik nooit zal ophouden met God te bidden voor het aanzien en de voorspoed van uw dierbare persoon en van diegenen die de eer hebben u toe te behoren.

DAVID DE WILHEM (DEN HAAG)
AAN CONSTANTIJN HUYGENS [SPA]
3 AUGUSTUS 1654
5364

Antwoord op Huygens' brieven van 28 en 31 juli 1654 (beide verloren).

Samenvatting: Wilhem heeft wat laat op Huygens' brief gereageerd vanwege de zaak van diens zoon. Hij verhaalt hoe hij door de koningin van Bohemen verrast is met een recital van Swann op het klavecimbel. Verder meldt hij het verloop van de reis van de koningin van Zweden door Denemarken en Duitsland, zet hij uiteen hoe de Deductie van Zeeland een Contra-deductie heeft uitgelokt.

Bijlagen: Stukken over de reis van koningin Christina van Zweden.

Over een antwoord door Huygens is niets bekend. De Wilhem schreef opnieuw op 11 augustus 1654 (Worp 5, nr. 5364, pp. 217-218).

Primaire bron: Leiden, Univ. Bibl., Cod. Hug. 37: brief (dubbelvel, 17x22cm, ab | -; autograaf).

Vroegere uitgave: Worp 5, nr. 5364, pp. 215-216: onvolledig (<J'ay tardé ... C'est leur politique.>, <Je vous prie ... diray point davantage.>), rest samengevat.

Namen: Anne de Bindée; Laurens Buysero; Petrus Charisius; Christina van Zweden; Christopher Delphicus van Dohna; Frederik van Dohna; Sophia Amalia van Denemarken; Philips Doublet; Constantia Huygens; Constantijn Huygens jr.; Willem Ketting de Jongh; Johan de Knuyt; Utricia Ogle; Louise van de Palts; Amalia van Solms; Elisabeth Stuart (koningin van Bohemen); William Swann; Nicolas Tassin; Nicolaas Tulp.

Plaatsen: Amsterdam; Breda; Denemarken; Hamburg; Holland; Zeeland; Zweden.

Titels: 'Contradeductie van Zeeland'; *Deductie, ofte Declaratie van de Staten van Hollandt* (1654).

Glossarium: espinettes (klavecimbel); fidler (muzikant); voix (stem).

Transcriptie

Monsieur mon frère,

J'ay tardé de respondre à la vostre du 28 du passé pour obtenir quelque éclaircissement sur l'affaire de Monsieur vostre fils. Mais, voyant qu'on le diffère de temps en temps sur l'indisposition de Son Altesse Madame, je suis obligé de vous dire librement que je crois que cest affaire souffrira quelque difficulté d'estre bientost resoluë à vostre satisfaction. C'est une fille à marier dont le mariage se fera par raison d'estat, peut-estre. Il y a du mystère en cest affaire.

Le Gouverneur d'Orange est sur son départ. Il n'attend que le retour de Busero, lequel est allé en Zélande, avec Monsieur de Knuyt dès le 26 du passé. Je tascheray d'en tirer quelque lumière à sa venue devant la partense du Conte.

Je fis devant-hier l'honneur de vostre maison à la semonce de Monsieur Swaen, qui vint chez moi pour chercher ma femme et l'amener auprès de la sienne, laquelle estoit en vostre maison. Ma compagne estant allé à la métairie de nostre frère Doublet, il m'a prié de m'y transporter. Ce que je fis, accompagné de Monsieur le Résident Carisius, après avoir esté quérir la femme dudit Résident, le tout à la requisition dudit Monsieur Swaen, lequel dit en sousriant que nous trouverions là des bons amis qui nous attendoient. Y estant arrivé nous trouverasmes là la Royne de Bohème et la Princesse Louise et force autre monde. La Royne (qui avoit fait esloigner ses carosses) s'escria tout hault à nostre venue: 'Je vous ay bien trompé, mais c'est pour vous faire entendre Monsieur Swaen, mon *fidler*, qui jouera de l'espinette et chantera de sa belle voix.' Elle s'enquist de vostre santé et partist joyeusement après avoir entendu et honoré de sa présence son *fidler*.

Pour des nouvelles nous n'avons autre chose sinon que la Royne de Suède est parti de Hamburg et a licentié son train, ou bien fait retirer en quelque lieu par ordre secrèt, s'en estant escarté à l'improviste de nuit; elle ¹troisième sans qu'on sçache où elle est allée. Il ne se parle ici que de ses actions extravagantes, desquelles je

1. Sic. Bedoeld <trainaille> of iets vergelijkbaars?

ne vous feray point le recit, croyant que Monsieur vostre fils vous en aye entretenu par ses lettres abondamment. Mais je vous dis par relation de Monsieur le Résident Carisius que la Royne de Dennemarck s'est déguisée en chambrière et a fait semblant de servir en l'hostellerie à Hadersleben où la Royne de Suède logeoit, et a par ce moyen esté tesmoin oculair par l'espace de 3 ou 4 heures des propos que la Royne de Suède tenoit et de ce qu'elle faisoit. Comme elle avoit entendu que ladite Reyne s'estoit desguise en homme lorsqu'elle a passée par le Dennemarc, elle a voulu avoir ce plaisir d'estre spectatrice de ses déportemens.

On m'a parlé d'une liste, qu'on monstre en cachette, contenant les noms de ceux qu'on sera obligé de | b | chasser d'ici, comme rebelles et perturbateurs de la tranquillité publique. Mais je tiens que quelque esprit turbulent l'aye dressé à plaisir pour aigrir les matières. On fait néanmoins quelque recherche pour cognoistre ceux qui pourroient avoir veu et leu la liste. Cela fait à croire qu'il y pourroit avoir matière de soubçon, nommément pour les Anglois, puisqu'il y a desjà longtemps qu'on en parle et que c'est leur coustume de faire courre le bruit des choses qu'ils veulent arrester, comme pour sonder les esprits et sçavoir ce qu'on y puisse trouver a redire. C'est leur politique.

À Amsterdam on a imprimé la Déduction de Zélande, dont le Magistrat s'est fort formalisé, et on a constitué prisonniers quelques-uns qui ont eu part en cest affaire. Messieurs les Estats de Hollande ont fait faire une Contradéduction, en laquelle ils blament atrocement les actions des Princes d'Orange, Gouverneurs de ces provinces, accusent leur ambition pour parvenir à la souveraineté, d'avoir inutilement consumé l'argent du país pour opprimer le peuple, etc., les accomparant aux plus grands tyrans, etc. On y traite mal Monsieur de Knuyt pour avoir obliquement contravenu aux ordres et déservi l'Estat. Il y a quatorze clerçqs qui ont travaillé je ne sçay combien de sepmaines pour copier cest escrit qui est de cinquante feuilles in folio. Nous le verrons bientost imprimé. Je vous prie de ne me faire autheur d'aucun advis odieux. Car on va introduire une inquisition et je ne sçay ce que nous deviendrons à la fin. *Sullaturiant*. Il faut bien prendre garde à ce qu'on dit et fait en ce temps auquel la malignité a tant de part.

Les pièces cy-jointes vous informeront du voyage de la Reyne de Suède, auxquelles je n'ay rien à adjouster, sinon que j'entens qu'elle a donné, à ce qu'on dit, 30 mille *ryxdaelders* à Monsieur le Conte de Dona, en papier comme je croye, et 2 attelages de chevaux et une pension de trois mille *ryxdaelders* par an, jusques à ce qu'une baronie luy soit donnée de beaucoup de revenu, laquelle sera bientost vaquante. On ne parle que de sa générosité et liberalité. S'il est vray ce qu'on dit, sa liberalité sera bientost tarie.

Je vien de recevoir vostre lettre du dernier du passé et suis bien aise d'entendre que Monsieur de H. aye changé de dessein. Il a de bons retours, pourveu qu'ils durent. Je communiqueray demain vostre lettre à Messieurs du Conseil, je dis la lettre de Monsieur Tassin touchant la vente de Chasteau Renard. Dieu veuille qu'elle réussisse, car nous avons besoing d'argent.

Monsieur Ketting est allé à Breda pour toucher l'argent des adjects et des tourbes (*van de moeren*), et nous n'avons pas encor payé la moytié entière des debtes de l'année cinquante, dont quelques créanciers murmurent grandement, se voyans postposés et à leur jugement frustrez, et deceus en leur dessein. Je les plains bien et que je ne les puis soulager. Mais moins mal, si cela ne va à la longue et que nous ne nous entrenuisions par telles discontinuations et délais. Monsieur Tulp, burgmaistre d'Amsterdam, m'a parlé et déclaré qu'ils ont ordre de s'adresser au Conseil pour nous ramentevoir le deu de nostre charge à nous acquitter de la promesse faite. J'ay réitéré l'ancienne responce qu'on leur donnera satisfaction à son temps du premier terme. Mais je suis sur ce subject transporté de douleur, et ne vous en diray point d'avantage. Je prie Dieu que les eaux vous fassent du bien et qu'il vous donne aussi parfaicte santé que vous la souhaite de bien boncœur,

Monsieur mon frère,

vostre très-humble et très-affectionne frère et serviteur
D. de Wilhem.

À La Haye, ce 3 d'Aoust 1654.

Vertaling

Mijnheer mijn zwager,

Ik heb het beantwoorden van uw ²brief van de 28ste van de vorige maand uitgesteld om eerst duidelijkheid te verkrijgen over de zaak van mijnheer uw ³zoon. Maar nu ik merk dat men die steeds maar weer uitstelt vanwege de ongesteldheid van mevrouw Hare ⁴Hoogheid, zie ik mij verplicht u vrijuit mede te delen dat ik meen dat het enige moeite zal kosten om deze zaak spoedig naar uw tevredenheid tot een einde te brengen. Het is een huwbaar meisje waarvan het huwelijk wellicht om staatsredenen plaats zal vinden. Er is iets geheimzinnigs aan deze zaak.

De ⁵gouverneur van Orange staat op vertrekken. Hij wacht slechts op de terugkomst van [Laurens] Buysero, die met de heer [Johan] de Knuyt naar Zeeland is gegaan op de 26ste van de vorige maand. Ik zal proberen iets te weten te komen bij zijn aankomst, voor het vertrek van de ⁶graaf.

Eergisteren nam ik de honneurs van uw familie waar op verzoek van de heer [William] Swann, die bij mij kwam om mijn ⁷vrouw op te halen en mee te nemen naar de ⁸zijne, die zich te uwen huize bevond. Omdat mijn echtgenote op de hoeve van onze zwager [Philips] Doublet was, vroeg hij mij daarheen te gaan. Aldus heb ik gedaan, vergezeld van mijnheer de resident [Petrus] Charisius, nadat ook diens ⁹vrouw was opgehaald, dit alles op dringend verzoek van de heer Swann, die ons glimlachend zei dat wij daar goede bekenden zouden treffen, die ons verwachtten. Daar aangekomen, troffen wij koningin [Elisabeth Stuart] van Bohemen en prinses Louise [van de Palts] aan en flink wat andere mensen. De koningin (die haar koetsen buiten zicht had laten wegzetten) riep bij onze binnenkomst luid: 'Ik heb u bedot, maar dat was om u de heer Swann, mijn ¹muzikant¹ te laten horen spelen op het klavecimbel en te horen zingen met zijn mooie stemgeluid.' Zij informeerde naar uw gezondheid en vertrok goedgemutst nadat zij haar ¹muzikant¹ had beluisterd en had geëerd met haar aanwezigheid.

Bij wijze van nieuwtjes kan ik u slechts vertellen dat koningin [Christina] van Zweden uit Hamburg is vertrokken en haar gevolg heeft ontslagen, ofwel heeft doen vertrekken naar een of andere plaats volgens geheime opdracht, terwijl zij zich er 's nachts onverwacht van heeft afgezonderd; zij verdwijnt zonder dat men weet waarheen zij is gegaan. Er wordt hier slechts over haar buitenissige handelingen gepraat, waarover ik u verder niet zal onderhouden, omdat ik ervan uitga dat mijnheer uw ¹⁰zoon u in zijn ¹¹brieven uitgebreid erover zal hebben geïnformeerd. Maar ik kan u zeggen naar mededeling van mijnheer de resident [Petrus] Charisius dat koningin [Sophia Amalia] van Denemarken zich als kamermeisje had vermomd en zich als dienster heeft voorgedaan in de herberg van Hadersleben, waar de koningin van Zweden logeerde, en dat zij hierdoor gedurende drie tot vier uur getuige is geweest van de gesprekken die de koningin van Zweden had en van wat zij deed. Omdat zij had gehoord dat genoemde koningin als man was verkleed toen zij door Denemarken reisde, wilde zij het genoeg hebben toeschouwer te zijn van haar uitspattingen.

Men heeft mij verteld van een lijst die in het geheim circuleert, welke de namen bevat van diegenen die men verplicht zal zijn van hier te verbannen, omdat het rebellen zouden zijn en verstoorders van de openbare orde. Maar ik ga ervan uit dat een of andere wilde geest hem voor de lol heeft opgesteld om onrust te zaaien. Men doet niettemin wat onderzoek om uit te vinden wie de lijst gezien en gelezen kunnen hebben. Dat doet geloven dat er reden zou kunnen zijn voor verdenking, vooral de Engelsen, omdat men er al sinds lang over spreekt en omdat het hun gewoonte is geruchten rond te doen gaan over zaken die zij willen tegenhouden, als

2. Huygens aan Wilhem, 28 juli 1654 (verloren).

3. Constantijn Huygens jr.

4. Amalia van Solms.

5. Frederik van Dohna.

6. Frederik van Dohna.

7. Constantia Huygens.

8. Utricia Ogle

9. Anne de Bindée.

10. Constantijn Huygens jr.

11. Constantijn Huygens jr. aan zijn vader, juli-augustus 1654 ? (verloren?)

het ware om de geesten te peilen en uit te vinden wat men zou kunnen vinden om ertegen in te brengen. Zo is hun handelwijze.

Te Amsterdam heeft men de ¹²'Deductie van Zeeland' gedrukt, waarover de magistraat zeer beledigd was en men heeft enkelen die hebben deelgenomen aan die onderneming gevangen gezet. De heren van de Staten van Holland hebben een ¹³'Contradeductie' laten vervaardigen waarin zij op gruwelijke wijze de schuld leggen bij de prins van Oranje, stadhouders van deze provincies, hen beschuldigen van de ambitie om de soevereiniteit te verkrijgen, nutteloos het geld van het land te hebben opgemaakt om het volk te onderdrukken, enz., terwijl men hen vergelijkt met de grootste tirannen, enz. De heer [Johan] de Knuyt komt er slecht af, als zou hij op onrechtmatige wijze bevelen hebben genegeerd en de staat zou hebben benadeeld. Niet minder dan veertien klerken hebben ik weet niet hoeveel weken gewerkt om dit geschrift, dat vijftig folio-bladzijden beslaat, te kopiëren. We zullen het weldra in druk zien. Ik smeed u mij niet te zien als schrijver van welke hatelijke mening dan ook. Want men gaat een inquisitie invoeren, en ik weet niet wat er uiteindelijk van ons zal gaan worden. ¹⁴'Ze willen voor Sulla spelen.' Men moet goed letten op wat men zegt en doet in deze tijd, waarin kwaadwilligheid zo'n grote rol speelt.

Bijgaande stukken zullen u informeren over de reis van de koningin van Zweden, waaraan ik niets toe heb te voegen, behalve dan dat ik heb gehoord dat zij, naar men zegt, 30.000 ¹⁵'rijksdaalders,' in waardepapieren meen ik, aan mijnheer [Christopher Delphicus] graaf van Dohna zou hebben gegeven, alsook twee span paarden en een toelage van 3000 ¹⁶'rijksdaalders' per jaar, totdat hem een baronie wordt gegeven met grote inkomsten, welke spoedig vrij zal komen. Men spreekt slechts over haar gulheid en haar vrijgevigheid. Als het waar is wat men zegt, dan zal die gulheid spoedig uitgeput raken.

Ik ontvang zojuist uw ¹⁷brief van de laatste van de vorige maand en vind het aangenaam te vernemen dat mijnheer de H[***] van plan is veranderd. Hij heeft goede compensaties, als ze tenminste tijd van leven hebben. Ik zal uw brief morgen doorgeven aan de heren van de Raad, ik bedoel de ¹⁸brief van de heer [Nicolas] Tassin betreffende de verkoop van Chateau-Regnard. God geve dat die doorgaat, want we hebben geld nodig.

De heer [Willem] Ketting [de Jongh] is naar Breda gegaan om het geld van de nabijgelegen gronden en venen (¹⁹'moeren') in te zamelen, en wij hebben nog niet eens de helft betaald van de schulden van het jaar 1650, waarover enkele schuldeisers zeer ontstemd zijn, daar zij zich achtergesteld achten en volgens hun oordeel worden tegengewerkt, en bedrogen in hun belangen. Ik beklaag ze zeer, en betreur het dat ik ze niet kan helpen. Maar het zou nog meevallen als het niet op de lange baan wordt geschoven en wij elkaar niet gingen benadelen door zulke onderbrekingen en vertragingen [in de betalingen]. De heer [Nicolaas] Tulp, burgemeester van Amsterdam, heeft mij gesproken en verklaard dat zij bevel hebben zich te richten tot de Raad om ons te wijzen op onze verplichting om de gedane beloften in te lossen. Ik heb het oude antwoord herhaald dat men hen genoegdoening van de eerste termijn zal geven op z'n tijd. Maar ik word op dit punt door verdriet meegesleept, en zeg u er verder niets over. Ik bid God dat de ²⁰'baden u goed mogen doen en dat Hij u zo'n uitstekende gezondheid verschaffe als voor u van harte wenst,

mijnheer mijn zwager,

uw nederige en toegenegen vriend en dienaar
David de Wilhem.

Den Haag, 3 augustus 1654.

12. ?? Johan de Witt, *Deductie, ofte Declaratie van de Staten van Hollandt ende West-Vrieslandt* (Den Haag 1654).

13. *Contradeductie* <<<

14. Huygens aan Wilhem, 31 juli 1654 (verloren).

15. Tassin aan de Raad van de Prins, juli 1654 (verloren?).

16. Van Spa.

DAVID DE WILHEM (DEN HAAG)
AAN CONSTANTIJN HUYGENS (SPA)
14 AUGUSTUS 1654
5366

Vervolg op Wilhems brief van 11 augustus 1654 (Worp 5, nr. 5365, pp. 217-218).

Samenvatting: Wilhem licht Huygens uitgebreid in over de informatie die hij heeft ontvangen uit brieven van onder anderen Beauregard en Boreel. Hij vertelt een anekdote over een bezoek van Christina van Zweden aan een Antwerps karmelietenklooster. Christina heeft de gezusters Duarte horen zingen en vond hen mooier zingen dan Anne de La Barre. Tenslotte zet Wilhem de problemen van de Garde en de verschillende compagnieën uiteen.

Bijlage: kranten.

Door Huygens ontvangen te Spa op 16 augustus 1654. Over een antwoord door Huygens is niets bekend. Wilhem schreef opnieuw op 18 augustus 1654 (Worp 5, nr. 5367, pp. 218-219).

Primaire bron: Leiden, Univ. Bibl., Cod. Hug. 37: brief (dubbelvel, 17x22cm, abcd | d; autograaf).

Vroegere uitgave: Worp 5, nr. 5366, p. 218: onvolledig (<Nous avons receu ... l'affaire est acroché.>), rest samengevat.

Namen: Ida van Baerle; Aernout van Beaumont; Willem Boreel; Christoffel Carel; Christina van Zweden; Gaspard-Henry de Coligny; Christopher Delphicus van Dohna; Arend van Dorp; **Doublet**, ***: Francisca Duarte; Leonora Duarte; Cornelis Haga; Jacob Jordaens; Anna Catharina Jordaens; **Heemstede, heer van: Heemstede, Paulus, zoon van de heer van:** Anne de la Barre; Philippe-Guillaume de Laurens (markies van Beauregard); Jean Martin; Élisabeth-Angélique de Montmorency (hertogin van Châtillon); Willem Lodewijk van Nassau Beverweert; Willem Adriaan van Nassau Odijk; Reynier Pauw; Pierre de Perceval; ***, **Sibylle:** Amalia van Solms; Nicolas Tassin; Philips van Thienen; Willem van Wassenaer (heer van Sterrenburg); Johan Wierds; Daniël Weyman; Fernando [?] de Yllan.

Plaatsen: Antwerpen; Arras; Brazilië; Château Regnard; Den Briel; 's-Hertogenbosch; Holland; Portugal; Spanje; Stenay.

Glossarium: chanter (zingen); concert (concert).

Transcriptie

À Monsieur

Monsieur de Zuylichem, Chévalier, Conseiller de Son Altesse, etc.,

à Spa.

¹Monsieur mon frère,

J'ay communiqué la lettre du Baron de Beauregard ou de Saint-Empire à la fraile de Dona l'aisnée, puisque sa mère estoit près de Son Altesse Madame et qu'icelle ne donne pas encores audience à cause de son indisposition. Elle a tousjours la febvre, à ce que j'entens. Cependant on dit qu'elle s'est proposé de partir néantmoins d'ici dans 12 jours. Ledit Baron a escrit à Madame la Princesse-Douairière une bien plus grande lettre, à ce que me dit la fraile, à laquelle Monsieur le Conte de Dona et Monsieur Weyman n'ont trouvé à propos de respondre, à ce qu'elle me dit. Mais pour la lettre, je ne l'ay pas veue. Tout ce qui vient d'Orange, cela demeure entre leurs mains, si ce n'est qu'il y ayt chose qu'ils jugent requérir nostre advis pour leur descharge. Il a voirement quelque accommodement à ce que j'entens entre Leurs Altessees pour les affaires

1. Ontvangstnotitie van Huygens: <R Spa, 16 Augusti 1654>.

d'Orange. Mais je crains qu'il ne durera guère par la malice de ceux qui s'appent les fondemens de leur concorde pour leur interest particulier.

Nous avons receu lettres de Monsieur Boreel l'Ambassadeur, qui nous envoie ce que ²Madame de Chastillon luy escrit touchant Chasteau-Renard, à laquelle terre elle est persuadée que peu de personnes y peuvent prétendre à son préjudice, parce que son fils a droit de la retirer de qui que ce soit, estant sorti de sa maison, le priant de luy vouloir estre favorable en cest affaire. Monsieur Tassin nous avoit promis que nous aurions la conclusion de sa négociation par cest ordinaire. Mais je m'imagine que l'affaire est acroché, au moins n'en ay-je oui parle[r]. Or vous sçavez que toutes les lettres tombent en mains du grif- | b | -fier et il nous les communique lorsqu'il luy semble bon. Pourroit estre aussi qu'il eust adressé ses lettres à vous ou qu'il eut différé d'escire. Pour y estre survenue quelque difficulté Monsieur le Président Haga est decédé devant-hier, de sorte que Monsieur Pau est pour luy succeder.

Cléobuline est à Anvers logée chez un Portugais nommé ³[***]. Elle attend là son train et bagage. Il y a tous les jours comédie et feste dans ce logis pour la divertir. Le second jour de son arrive elle se fit tirer du sang, mais ne laissa pas pourtant le mesme jour de voir les Carmes nonains et y mangea. Après avoir tout veu, elle fut conduite en un chapelle où il y avoit un prestre lequel y faisoit ses oraisons et l'accosta et tout d'un coup son discours tendoit pour la faire confesser, luy promettant de l'absoudre de ses péchez. Elle respondit qu'il se hastoit trop; qu'elle avoit besoin de plus de loisir à se confesser à Dieu de ses péchez, duquel elle attendoit la grace de l'absolution, et partit sans luy dire plus rien ou attendre quelque réplique.

C'est ce qu'on mande d'Anvers à un de mes amis. Si j'entens quelque autre chose je la vous diray au pied de ceste lettre. Car je fais estat d'aller veoir Monsieur Wierts, mon collègue au Conseil de Brabant, qui s'est marié avec la fille cadette de Monsieur Jordaens, peintre d'Anvers, lequel est venu ici pour ce subject. Peut-estre m'en diront-ils quelque chose plus digne de vostre connoissance que ce que dessus.

La Reyne a esté veoir Mesdemoiselles Duarti et les a oui chanter, professant qu'elles chantassent mieux que Mademoiselle La Barre.

Stenay s'est rendue le 6, et, à ce qu'on escrit, il y a manquement de poudre et de pain dans l'armée des Espagnols devant Arras, de façon qu'il y en a qui sont dans le sentiment qu'ils seront contraints de lever le siège, s'ils ne recourent bientost quelque bonne provision de ce que leur manque. On délibère de les tenir à un combat ou bien de les attaquer de vive force en leurs retranchemens.

Il y a ici force soldats venus du Brasil, auxquels on a résolu de paier deux mois de solde et aux officiers un mois. Mais je ne sçay s'ils se contenteront de si peu. On a redoublé les gardes et les bourgeois sont obligez d'user de nuict semblable | c | diligence et ordre.

Et voici que, non contens de cette pourvoiance, ils ont secrètement fait venir ici quatre compagnies, celle de Monsieur Parceval, de Monsieur Sterrenberg, de Monsieur Beaumont, Commandant à la Briele, et de Monsieur Paulo, fils de Sieur de Heemstede, et ont congédié tous les officiers de la garde, et des 4 susdites compagnies ils ont fait un meslange avec les soldats de la garde, dont il y a grande murmure parmi ces vieux soldats de la garde, desquels il y a de noblesse qui refuse d'estre sous ces capitains et s'en iront plustost ailleurs.

La Garde estoit de 400 hommes; adjoustans ces 4 compagnies, cela fait un corps de 600 hommes, qui sera conduit par Monsieur Parceval, comme estant le plus vieil officier desdites 4 capitaines et dans lequel ils ont grande confiance, parce qu'il clabarde incessamment la maison d'Orange, à ce qu'on dit; joint qu'il a d'esprit et de l'expérience, est bon ingénieur, etc. À Monsieur le Lieutenant Doublet ils ont donné la compagnie de Monsieur Thienen, mort de naguères à Bolduc, en recompense de sa charge comme lieutenant. Au fils de Monsieur de Beverweert, qui estoit Enseigne de la Garde, ils donnent aussi une compagnie, et aux autre officiers ils ont promis de mesme quelque advancement.

C'est une pitié de voir ces braves gens meslés parmi des gujats et des hommes vieux et estropez. Ceux de Hollande, appuyé des forces d'Angleterre, entreprennent cest innovation en despit des autres Provinces, lesquelles ont interest en ce changement, comme estant un point de la milice, qui regarde la Généralité. Il y en a qui se disent persuadez qu'on fera interdiction à Son Altesse Royale de retourner ici et qu'on fera desloger

2. <M.>; Worp: <Me>.

3. Er is een stukje wit gelaten om de naam in te vullen.

Monseigneur le Prince. Je ne me puis encore rendre à leurs raisons. Comme que ce soit, ils ont très-dangereuses maximes et pensent n'avoir rien à craindre et qu'ils doivent se moquer de tous les advis qu'on leur donne.

La vefve de Monsieur le Maistre Dorp, vostre belle-sœur, nous vient de dire qu'un autre avoit félicité le mari de la Sibylle pour avoir obtenu la charge de question et qu'il l'auroit advoué disant que l'acte devoit estre despesché tantost. *Ego* |BXPT. ⁴Il est très-vray que la Sibylle se vante de l'avoir obtenu, et le valet de chambre Jean Martin dit aussi que ladite femme l'a obtenue. *Omnia sunt ingrata*. On m'asseure que la Sibylle n'a jamais esté plus serviable, ny plus exacte qu'elle est maintenant à faire les choses punctuellement que Son Altesse Madame désire qu'elle face et que par ce | d | moyen elle oblige Madame à luy estre favorable en ce qu'elle demande.

On fait des grands préparatifs en Angleterre pour exploicter choses grandes comme vous voyez par les gazettes cy-jointes. Je vous baise les mains et à ceux de vostre compagnie, sans oublier ma sœur Harpers, demeurant,

Monsieur mon frère,

vostre très-humble et très-affectionné frère et serviteur
D. de Wilhem.

À La Haye, le 14 de Aoust 1654.

Vertaling

Aan de heer van Zuilichem, raad van Zijne Hoogheid, enz.,

in Spa.

Mijnheer mijn zwager,

Ik heb de ⁵brief van de ⁶baron van Beauregard ofwel van het Heilige Roomse Rijk, doorgegeven aan de oudste ⁷freule van Dohna, omdat haar ⁸moeder in de buurt was van mevrouw Hare ⁹Hoogheid die wegens haar kwaal nog geen audiëntie geeft. Zij heeft nog steeds koorts, naar ik verneem. Ondertussen vertelt men dat zij zich heeft voorgenomen desondanks over 12 dagen van hier te vertrekken. Genoemde baron heeft haar een veel langere brief geschreven, naar de freule mij zegt, waarop de heer [Frederik] graaf van Dohna en de heer [Daniël] Weyman het niet nodig vonden te antwoorden, zoals zij mij zei. Maar wat de brief betreft, ik heb hem niet onder ogen gehad. Alles wat uit Orange komt, dat blijft in hun handen, wanneer het niet om iets gaat waarvoor zij het nodig achten onze mening te vragen om kwijting te verkrijgen. Er is duidelijk een of andere regeling, naar ik begrijp, tussen Hunne ¹⁰Hoogheden betreffende de zaken van Orange. Maar ik vrees dat die niet lang zal standhouden door de kwaadwilligheid van hen die de fundamenten van hun eensgezindheid willen ondergraven terwille van hun eigen belang.

Wij hebben een ¹¹brief ontvangen van de mijnheer de ambassadeur [Willem] Boreel, die ons stuurt wat mevrouw [Élisabeth Angélique de Montmorency, hertogin] van Châtillon hem heeft ¹²geschreven inzake

4. In de kantlijn: <Il est trouvray ... *sunt ingrata*>. De plaats van invoegen is niet precies aangegeven.

5. Laurens aan Amalia van Solms, juli? 1654 (verloren?).

6. Philippe-Guillaume de Laurens.

7. Catharina van Dohna.

8. Ursula gravin van Dohna, geboren van Solms.

9. Amalia van Solms.

10. Amalia van Solms en Maria Stuart.

11. Boreel aan de Raad van de Prins, begin augustus 1654 (verloren?).

12. Élisabeth Angélique de Montmorency aan Boreel, juli 1654 (verloren?).

Chateau Regnard, op welk goed naar haar overtuiging weinig personen meer aanspraak kunnen maken dan zij, aangezien haar ¹³zoon het recht heeft het aan wie dan ook te onttrekken, daar hij uit haar huis afkomstig is, terwijl ze hem [Boreel] verzoekt haar goedgezind te zijn in deze kwestie. Mijnheer [Nicolas] Tassin had ons ¹⁴beloofd dat wij de uitkomst van zijn onderhandelingen met de eerstvolgende postzending zouden ontvangen. Maar ik vermoed dat de kwestie vast is komen te zitten; ik heb er tenminste niet over horen spreken. Welnu, u weet dat alle brieven in handen van de ¹⁵griffier komen en dat hij ze slechts aan ons doorgeeft wanneer hem dat goedgevult. Het zou ook kunnen dat hij zijn brieven aan u heeft gestuurd of dat hij het heeft uitgesteld om te schrijven. Bij wijze van extra onverwachte moeilijkheid is mijnheer de president [Cornelis] Haga eergisteren overleden, met als resultaat dat mijnheer [Reinier] Pauw hem zal gaan opvolgen.

¹⁶Cleobuline logeert in Antwerpen bij een Portugees, genaamd ¹⁷.... Zij wacht daar op haar gevolg en bagage. Alle dagen zijn er toneelvoorstellingen en feesten in dat verblijf om haar te vermaken. De tweede dag na haar aankomst onderging zij een aderlating, maar liet toch niet na dezelfde dag de karmelietessen te bezoeken en er te eten. Nadat zij alles had gezien, werd zij naar een kapel geleid, waar een priester was die daar de gebeden las en haar aansprak en zijn betoog onmiddellijk een wending gaf om haar te laten biechten, met de belofte haar zonden te zullen kwijtschelden. Zij antwoordde dat hij zich iets te veel haastte; en dat zij meer tijd nodig had om haar zonden te kunnen opbiechten voor God, waarvan zij de genade van de absolutie verwachtte en vertrok zonder hem nog een woord toe te voegen of een wederwoord af te wachten.

Dit vertelde men vanuit Antwerpen aan één van mijn vrienden. Als ik nog meer hoor, zal ik u dat vertellen aan het einde van deze brief. Want ik heb het voornemen de heer [Johan] Wierds, mijn collega in de Raad van Brabant op te zoeken, die is getrouwd met de jongste dochter van [Jacob] Jordaens, de Antwerpse schilder, die hier is gekomen vanwege deze kwestie. Misschien hebben zij iets te vertellen dat belangwekkender is dan het bovenstaande.

De koningin heeft de dames [Francisca en Leonora] Duarte een bezoek gebracht en hen horen zingen, waarbij zij verklaarde dat zij beter zongen dan mejuffrouw [Anne] de la Barre.

Stenay heeft zich de 6de overgegeven, en er heerst, naar men schrijft, gebrek aan buskruit en brood in het Spaanse leger bij Arras, zelfs zo dat er onder hen mensen zijn die menen dat ze gedwongen zullen zijn het beleg op te heffen als ze niet spoedig een goede voorraad krijgen van wat hun nu ontbreekt. Men overweegt hen tot een veldslag te verleiden of zelfs om ze stormenderhand in hun verschansingen aan te vallen.

Er is hier een legertje soldaten aangekomen uit Brazilië, aan wie men heeft besloten twee maanden soldij uit te betalen, en één maand aan de officieren. Maar ik weet niet of ze zich met dat beetje tevreden zullen stellen. Men heeft de wachten verdubbeld en de bevolking is verplicht 's nachts een eendere waakzaamheid en orde te betrachten.

En ziehier dat men, nog niet tevreden met deze voorziening, in het geheim hier vier compagnieën heeft laten komen, die van de heer [Pierre de] Perceval, van de heer [Willem] van [Wassenaar] Sterrenberg, van de heer [Aernout] van Beaumont, commandant van Den Briel, en de heer Paulus, zoon van [***] de heer van Heemstede, en ze hebben alle officieren van de garde ontslagen, en de vier bovengenoemde compagnieën hebben ze samengevoegd met de soldaten van de garde, waarover veel gemopper is onder de oudere soldaten van de garde, waarbij adel is die weigert te dienen onder deze kapiteins en die nog liever ergens anders heen gaan.

De garde omvatte vierhonderd man; met vier compagnieën erbij ontstaat een eenheid van 600 man, die zal worden geleid door de heer Perceval, aangezien hij de oudste is van de genoemde vier kapiteins, en in wie zij [de soldaten] een groot vertrouwen hebben, omdat hij onophoudelijk op het huis van Oranje afgeeft, naar men zegt; en daar komt nog bij dat hij een ontwikkeld man is, ervaren, een goed ingenieur, enz. Aan de heer de luitenant [***] Doublet heeft men de compagnie van de heer [Philips] van Thienen gegeven, die onlangs is gestorven bij 's-Hertogenbosch, als voldoening voor zijn rang als luitenant. Aan de ¹⁸zoon van de heer

13. Henry Gaspard de Coligny.

14. Tassin aan de Raad van de Prins, juli 1654 (verloren?).

15. Laurens Buysero.

16. Koningin Christina van Zweden.

17. Er is in de brief een stuk wit gelaten om de naam in te kunnen invullen. Het gaat om Fernando [?] de Yllan.

18. Willem Adriaan van Nassau Odijk.

[Lodewijk] van [Nassau] Beverweert, die vaandrig was bij de garde, geven zij ook een compagnie en aan de andere officieren is een soortgelijke promotie in het vooruitzicht gesteld.

Het is triest die dappere mannen vermengd te zien met bedelaars en ouden en verminkten. De Staten van Holland, gesteund door de Engelse troepen voeren deze vernieuwing door tegen de wil van de andere provinciën, die ook zeggenschap hebben in deze verandering, aangezien het legerzaken zijn die de Generaliteit aangaan. Er zijn er bij die zeggen ervan overtuigd te zijn dat men Hare Koninklijke ¹⁹Hoogheid zal verbieden hier terug te keren en dat men mijnheer de ²⁰prins ergens anders zal onderbrengen. Ik ben nog niet overtuigd door hun redeneringen. Hoe het ook zij, ze houden er zeer gevaarlijke ideeën op na en ze denken niets te vrezen te hebben, en ze menen te moeten spotten met alle adviezen die men hun geeft.

Uw ²¹schoonzuster, de weduwe van mijnheer de [hof-]meester [Arend] van Dorp, is ons net komen zeggen dat een ander de ²²echtgenoot van Sibylle had gefeliciteerd met het verkrijgen van de betrekking in kwestie, en dat hij dat zou hebben toegegeven, zeggende dat de akte zo spoedig mogelijk moest worden afgezonden. ¹Ik ¹houd erover op. ¹Het is waar dat die Sibylle opschept deze positie te hebben verworven, en de kamerdienaar Jean Martin zegt eveneens dat genoemde vrouw hem heeft verworven. ¹Het is allemaal stijlloos. ¹Men verzekert mij dat Sibylle nooit gediensdiger is geweest en preciezer dan zij nu is in het stipt afhandelen van de zaken die Mevrouw Hare Hoogheid wenst dat zij doet, en dat zij op deze wijze mevrouw verplicht om goedgunstig te zijn wanneer zij iets verzoekt.

In Engeland treft men grootse voorbereidingen om grote zaken te ondernemen, zoals u kunt lezen in bijgevoegde kranten. Ik kus u de hand en die van uw gezelschap en niet te vergeten van mijn zuster Harpers [geboren de Wilhem <<< ??], terwijl ik blijf,

mijnheer mijn zwager,

uw nederige en toegewijde zwager en dienaar
David de Wilhem.

Den Haag, 14 augustus 1654.

19. Maria Henriëtta Stuart.

20. Willem III.

21. Ida van Baerle.

22. Christoffel Carel.

[CONSTANTIJN HUYGENS JR.] (DEN HAAG)
AAN [ZIJN BROER CHRISTIAAN (SPA)]
24 AUGUSTUS 1654
5367A

Antwoord op Christiaan Huygens' brief aan zijn broer Constantijn van 20 augustus 1654 (OC 1, nr. 197, pp. 293-295).

Samenvatting: Constantijn doet zijn broer Christiaan verslag van een bezoek van een glasslijper, die brillen en microscopen verkoopt. De brillenverkoper weet overal over mee te praten, behalve over muziek.

Datering: Het jaartal ontbreekt. Gezien de vermelding in de brief dat Huygens ten tijde van het schrijven van deze brief zojuist Spa had verlaten, is 1654 aannemelijk.

Primaire bronnen: Leiden, Univ. Bibl., Cod. Hug. 45: brief (enkelvel, 21x30cm, ab | -; autograaf).

— Leiden, Univ. Bibl., Cod. Hug. 36I, fol. fols. 87v-88r: later afschrift (Constantijn (V) Huygens).

Vroegere uitgave: OC 1, nr. 198, pp. 295-296: volledig.

Namen: Aletta Brasser; John Coenen; Cornelis Haga; George de Hertoghe (heer van Valkenburg); Maria Elisabeth Musch (vrouw van Waalsdorp); Matthijs Pompe (heer van Meerdervoort); Ruysch; Susanna Studler van Surck; Quintijn de Veer; Maria de Veer; Theodora van Wely.

Plaatsen: Breda; Dordrecht; Duitsland

Glossarium: chanter (zingen); clavesings (klavecimbel); musique (muziek).

Transcriptie

À La Haye, le 24 d'Aoust.

Mon frère,

J'ay receu vostre dernière et celle de mon père, ¹portant comme vous ²alliez quitter Spa pour commencer le voyage d'Allemagne, ³qui se terminera icy à La Haye, où ⁴voudrions que ⁵fussiez desjà. Pour les condoléances que ⁶fraternellement me faites sur le subject de ⁷ma malheureuse poursuite, je ne sçay que vous dire ⁸sinon *Godt ⁹loone je*. Il n'y a point de doute que l'affront ¹⁰ne soit grand et tout le monde l'entend ainsi dans ces quartiers, mais comme je ne suis point d'une humeur fort ¹¹encliné à la mélancholie, je ne resve pas longtemps sur des choses fascheuses et les oublie le plustost qu'il m'est possible.

Pendant que vous estes à Spa un petit homme de vostre connoissance m'a esté voir, comment Diable a il nom? C'est un petit homme, qui demeure à Breda, et est tousjours après à faire des verres pour les lunettes d'approche. Il me débita beaucoup de ¹²tout ce qu'il sçavoit faire, et jura qu'il avoit de ¹³ses lunettes de sa propre façon dont il voyoit de Breda quelle heure il estoit à Dort. Il me tira de sa poche une petite lunette d'approche pour servir dans des chambres, ¹⁴et qui estoit assez gentille, car on en pouvoit lire une lettre assez

1. Cod. Hug. 36 I: <m'apprenant que vous>.

2. Cod. Hug. 36 I: <allés>.

3. Cod. Hug. 36 I: <qui enfin après le tour fait s'aboutira icy>.

4. 36 I: <je voudrois que>.

5. 36 I: <vous fussiez>.

6. 36 I: <que vous me faites fraternellement>.

7. 36 I: <mon inutiel poursuite>.

8. 36 I: <que>.

9. OC: <loont>. Er is een inktvlek op deze plaats.

10. 36 I: <ne> ontbreekt.

11. 36 I: <addonnée ou encliné>.

12. 36 I: <tout> ontbreekt,

13. OC: <ces>.

14. 36 I: <et> ontbreekt.

petite de dix ou douze pas, mais le mal estoit qu'elle estoit trop grande pour ¹⁵pouvoir estre cachée de la main. Aussi ayant regardé les verres de près, je trouvay qu'ils n'estoyent pas polys fort ¹⁶magistraliter. Il avoit encore en ses pochettes, qui n'estoyent qu'un magazin de belles choses, un ¹⁷microscopion fait à la façon du mien, mais assez lourdement, et dont les verres ne valoyent pas ¹⁸bien grande chose. Je luy ¹⁹parlay de vostre invention des petits miroirs d'acier sans la luy enseigner pourtant, quoyqu'il l'eust voulu sçavoir de tout son cœur.

C'estoit un ²⁰bon petit homme franc et qui disoit tout ce qu'il sçavoit. Voyant des clavesings dans nostre sale, il me dit que pour la musique il n'en faisoit point ²¹d'estat; qu'il s'estoit ²²adonné tousjours à rechercher | 88r | des choses qui pouvoyent apporter quelque profit à la société des hommes, parmy lesquelles il croyoit que la science de polir des verres ²³pour les lunettes d'approche n'estoit pas la moindre; de plus il me dit qu'il estoit grand-homme de cheval et entendoit le manège aussi bien qu'homme de son temps, qu'il estoit marié et quels estoyent ses parents, etc. Je croyois qu'à la fin il m'auroit dit combien il avoit d'argent sur luy. Quand vous serez de retour du ²⁴voyage, il viendra exprès pour vous entretenir.

²⁵Pour des nouvelles □b□ je n'en ay pas de fort importantes à vous mander. On dit que le mariage de Mademoiselle de Waesdorp se conclurra bientost avec Pompen, et celuy de Mademoiselle de Bergen avec Valkenburg de mesme. Des affaires de Monsieur Ruysch je ne sçay que dire bonnement. Je n'ay pas esté de quelque temps chez les Warnouts et en carosse avec elles je ne le voy pas bien souvent qui est la chose par laquelle se forment aujourd'hui les discours de mariage.

La peste est icy à La Haye en beaucoup d'endroits: ²⁶avant-hier mourut une servante chez cette femme marchande qui autrefois a esté nourrice chez Madame de Lhermitte. On dit que c'est de la peste quoyqu'ils taschent de le dissimuler. Les héritiers du Président Haga se trouvent un peu abusés, car on ²⁷[dit] qu'il ne laisse pas le quart de ce qu'on croyoit qu'il possédait. La femme est tout à fait hors de sens, et l'on dit que ceux qui luy vont faire des condoléances sur le subject de la mort de son mary, elle les prie de chanter. Mademoiselle de Veer, fille aisnée du Baillif d'icy, se va marier avec un garçon d'icy nommé Coenen. Après-demain on y tiendra *besoeck*. Adieu. Je suis, etc.

Vertaling

Den Haag, 24 augustus [1654].

Mijn broeder,

Ik heb uw laatste ²⁸brief en ²⁹die van vader ontvangen, waarin stond dat u Spa zou gaan verlaten om de reis naar Duitsland te ondernemen, die hier in Den Haag zal eindigen, waar wij zouden willen dat u reeds zou zijn. Wat de condoleanties betreft die u mij broederlijk verschaft inzake mijn mislukte pogingen, ik weet u er niets op te zeggen dan ^LGod zal het u lonen.^J Er is geen twijfel over dat de belediging ernstig is en dat iedereen in

15. 36 I: <pouvoir> ontbreekt.

16. 36 I: <magistralement>.

17. 36 I: <microscopium>.

18. 36 I: <bien> ontbreekt.

19. 36 I: <parlois>.

20. 36 I: <bon> ontbreekt.

21. 36 I: <de cas>.

22. 36 I: <toujours adonné>.

23. 36 I: <pour les lunettes d'approche> ontbreekt.

24. 36 I: <vostre voyage>.

25. 36 I: <Pour des nouvelles ... discours de mariage.> ontbreekt.

26. Rest ontbreekt, hiervoor in de plaats: <et il eu meurt de tems en tems quelqu'un par-cy par-là>.

27. <il>, hetgeen nergens op slaat.

28. Constantijn Huygens jr. aan zijn broer Christiaan, 20 augustus 1654 (OC 1, nr. 197, pp. 293-295).

29. Huygens aan zijn zoon Christiaan, 20 augustus 1654 (verloren).

deze omgeving deze als zodanig opvat, maar, aangezien ik in het geheel geen aanleg heb voor somberheid, denk ik niet lang na over deze vervelende zaken en vergeet ze zo snel als ik maar kan.

Terwijl u in Spa was is een kleine man die u kent mij komen opzoeken; hoe, in duivelsnaam, heet hij ook weer? Het is een klein mannetje, woonachtig in Breda, en voortdurend bezig met het maken van lenzen voor verrekijkers. Hij vertelde me van alles over wat hij kon maken, en bezwoer mij dat hij bij zijn kijkers van eigen makelij er een had waarmee hij vanuit Breda kon zien hoe laat het was in Dordrecht. Hij haalde voor mij een kleine kijker uit zijn zak welke geschikt was voor binnenshuis, welke best aardig was, want men kon er een tamelijk kleine brief mee lezen op een afstand van 10 à 12 passen, maar het nadeel was dat hij te groot was om in de hand verborgen te kunnen worden gehouden. Daarnaast ontdekte ik, nadat ik de lenzen van nabij had bekeken, dat die niet erg 'meesterlijk' waren geslepen. Hij had ook nog in zijn zakken, die niets minder waren dan een opslagplaats van mooie dingen, een microscoop, gemaakt op dezelfde manier als de mijne, maar nogal zwaar, en waarvan de lenzen niet erg goed waren. Ik sprak met hem over uw uitvinding van kleine spiegeltjes van staal, zonder het hem helemaal uit te leggen overigens, hoewel hij het dolgraag wilde weten.

Het was een klein eerlijk mannetje, dat alles vertelde wat hij maar wist. Toen hij de klavecimbels in onze zaal zag, zei hij mij dat hij geen waarde hechtte aan muziek; dat hij zich altijd had gewijd aan het nastreven van zaken die bijdragen aan het maatschappelijk nut, waaronder hij de kunst van het lenzen slijpen voor brillen voor bijzienden zeker niet het minste achtte. Verder heeft hij me verteld dat hij een groot ruiter is, en het rijden net zo goed beheerst als wie dan ook; dat hij getrouwd was; wie zijn ouders waren, enzovoort. Ik dacht dat hij mij zelfs op het laatst nog zou gaan vertellen hoeveel geld hij bij zich had. Wanneer u terug bent zal hij speciaal langs komen om met u te spreken.

Wat nieuwtjes betreft: ik heb u geen heel belangrijke te vertellen. Men zegt dat het huwelijk van ³⁰mejuffrouw van Waalsdorp met ³¹Pompe binnenkort zal worden gesloten, hetgeen ook het geval is bij dat van ³²mejuffrouw van Bergen met ³³Valkenburg. Over de zaken van de heer Ruysch weet ik eenvoudigweg niets te zeggen. Ik ben een tijdje niet bij de Warnouts geweest en in de koets bij hen zie ik hem niet erg vaak, hetgeen de plek is waar tegenwoordig de huwelijksonderhandelingen worden gevoerd. De pest slaat hier in Den Haag op verschillende plaatsen toe; eergisteren stierf een dienstmeisje van een koopmansvrouw, die ooit eens voedster is geweest bij mevrouw [Theodora] l'Hermite [geboren van Wely]; men zegt dat het de pest was, hoewel zij proberen dat te verbergen. De erfgenamen van president [Cornelis] Haga voelen zich enigszins misbruikt want men zegt dat hij hen nog geen kwart heeft nagelaten van wat men dacht dat hij bezat. Zijn ³⁴vrouw is helemaal buiten zinnen, en men zegt dat zij degenen die haar met haar verlies willen condoleren verzoekt liever te zingen. ³⁵Mejuffrouw de Veer, de oudste dochter van de ³⁶baljuw gaat trouwen met een jongeman van hier, ³⁷Coenen geheten. Overmorgen is er daar 'ontvangst.' Vaarwel. Ik ben, enz.

³⁰. Maria Elisabeth Musch, Vrouwe van Waalsdorp (1637-1698)

³¹. Matthijs Pompe, heer van Meedervoort (1621-1679)

³². Susanna Studler van Surck, dochter van Anthony Studler van Surck, heer van Bergen. Het huwelijk werd pas in 1656 gesloten.

³³ George de Hertoghe, heer van Valkenburg.

³⁴. Aletta Brassier.

³⁵. Maria de Veer (1630-1673).

³⁶. Quintijn de Veer (1604-1667), baljuw van Den Haag.

³⁷ Johan Coenen (1629-1681)

[CONSTANTIJN HUYGENS (DEN HAAG)]
AAN JOHAN WOLFERT VAN BREDERODE [DEN HAAG?]
25 DECEMBER 1654
5381

Samenvatting: Huygens vraagt Brederodes medewerking om zijn zoon Constantijn benoemd te krijgen in het Hof van Holland. Hij vergelijkt Brederodes leidende positie in de Ridderschap met die van de eerste stem in een ensemble.

Over een antwoord van Brederode is niets bekend. Huygens schreef opnieuw aan Brederode op 30 april 1655 (Worp 5, nr. 5407, p. 236).

Primaire bron: Den Haag, Kon. Bibl., Hs. KA XLIX, dl. 2, p. 583: ontwerp (autograaf).

Vroegere uitgave: Worp 5, nr. 5381, pp. 225-226: volledig.

Namen: George van Cats; Theophilus van Cats; Johan Dedel; Constantijn Huygens jr.; Willem van Schagen.

Glossarium: concert (concert); voix (stem).

Transcriptie

À Monsieur de Brederode.

25 Décembre 1654.

Monseigneur,

Depuis que Vostre Excellence est hors d'icy, j'ay veu tous Messieurs les nobles et ay tiré de tous sans excepter personne (hormis Monsieur de Schagen qui est ailleurs et vise ailleurs) des déclarations si rondes, si franches et si favorables que je ne scaurois les avoir mieux dictées à mon gré. Et véritablement, comme il n'y a personne de ces Messieurs qui n'ayt beaucoup passé par mes mains, je trouve qu'ils ayment tous à se souvenir noblement du zèle que j'ay fait paroistre à leur service. D'un autre costé le Président et la pluspart des conseillers, qui m'ont animé des premiers à ceste poursuite, continuent de la prendre au cœur et ne cessent de tesmoigner comme ils auroyent agréable que cest affaire réusist, à ne rien dire de l'applaudissement dont, graces à Dieu, je voy que tous les honestes gens secondent mon dessein.

Il reste, Monseigneur, que Vostre Excellence me tende la main. Je l'en conjure par la bonne volonté dont elle m'a honoré de tout temps et par les assurances qu'il luy a pleu m'en renouveler avant son départ. Il est très-véritable que chascun des moines me veult du bien; il fault espérer que le chapittre aura la mesme bonté. Mais pour cest effect j'ay besoin de l'abbé sur toutes choses, car je sçay ce que vault la première voix au concert.

Ce que je souhaite ensuite aveq le plus d'ardeur, c'est que je puisse battre le fer tandis qu'il est rouge, et que l'assemblée des nobles puisse estre convoquée le plus promptement qu'il sera possible, quand ce ne seroit que sur ce subject-là et sur ce qui est du contentement qu'il y aura moyen de donner à Monsieur de Cats, lequel il semble qu'on pourroit gratifier de quelque promesse pour la Chambre des Comptes en la personne de son fils, le tour des nobles ne s'y trouvant pas si esloigné qu'on avoit creu.

Tout ce que dessus, Monseigneur, ne dépendant que de vostre direction, j'ose vous supplier très-humblement de m'en vouloir départir la faveur, comme Vostre Excellence désire de me veoir resjoui d'une bonne issue. C'est de l'avis de quelques-uns des nobles mesmes et de ceux de la Cour que je vous fay ceste instance, sur laquelle je tiendray à beaucoup de grace de pouvoir sçavoir à quoy j'auray à m'attendre, afin de prendre partout mes mesures à l'advenant. J'en espère ce que j'ose me promettre de la ferme croyance que j'ay que vous m'avez tousjours creu et me faites tousjours l'honneur de me croire, etc.

Vertaling

Aan de heer van Brederode.
25 december 1654.

Mijnheer,

Sinds u van hier bent vertrokken, heb ik alle heren van de Ridderschap gesproken en heb ik van eenieder, niemand uitgezonderd (behalve de heer [Willem] van Schagen, die elders verblijft en zich met andere dingen bezig houdt) verklaringen gekregen, zo duidelijk, zo eerlijk en zo gunstig dat ik ze naar mijn eigen smaak niet beter zou hebben kunnen dicteren. En werkelijk merk ik, aangezien er niemand is onder deze heren die niet vaak van alles met mij te maken heeft gehad, dat zij de herinnering aan mijn ijver, die ik heb laten blijken in hun dienst, welwillend koesteren. Daarnaast nemen de ¹president en het merendeel van de raadsleden [van het Hof van Holland], die mij als eersten tot deze ²pogingen hebben aangespoord, deze zaak voortdurend ter harte en verklaren onophoudelijk hoe aangenaam het hun zou zijn deze kwestie te laten slagen, om nog maar te zwijgen over de instemming waarmee alle oprechte lieden, Goddank, zoals ik merk, mijn streven steunen.

Rest slechts nog dat u mij de hand reikt. Ik bezweer u dit vanwege de bereidwilligheid waarmee u mij altijd heeft vereerd, en vanwege de verzekering daarvan die u mij andermaal heeft willen geven voor uw vertrek. Het is zeer aannemelijk dat al de ³monniken mij goeds toewensen; men moet nu hopen dat het ⁴kapittel dezelfde goedheid zal hebben. Maar voor dat resultaat heb ik in de eerste plaats de ⁵abt nodig, want ik weet wat de eerste stem in een ensemble waard is.

Wat ik vervolgens vurig wens is dat ik het ijzer zal kunnen smeden wanneer het heet is, en dat de vergadering van de ridderschap zo snel mogelijk bij elkaar kan worden geroepen, al was het maar voor dit ene agendapunt en voor de genoegdoening welke men zal kunnen geven aan de heer [Theophilus van] Cats, die men naar het schijnt zou kunnen belonen met een belofte voor de Rekenkamer inzake zijn ⁶zoon, aangezien de beurt voor edelen niet zolang op zich zal laten wachten als men had gedacht.

Omdat al het bovenvermelde, mijnheer, van uw leiding afhangt, waag ik het u nederig te verzoeken mij hierin uw gunst toe te wijzen, aangezien u wenst mij verheugd te zien over een goede afloop. Het is op aanraden van enkelen van de edelen zelf en van de leden van het Hof dat ik u dit verzoek doe, met betrekking waartoe ik het prettig zou vinden te kunnen weten wat ik mag verwachten, teneinde overal mijn maatregelen dienovereenkomstig te kunnen nemen. Ik verwacht ervan wat ik mij durf beloven in de stellige overtuiging die ik heb dat u mij altijd hebt gehouden houden voor en mij altijd de eer zal gunnen te willen geloven dat ik ben, enz.

1. Johan Dedel.

2. Namelijk om Constantijn Huygens jr. in het Hof van Holland benoemd te krijgen.

3. De leden van de Ridderschap.

4. De vertegenwoordiging van de Ridderschap.

5. Brederode, eerste edele in Holland.

6. George van Cats, die kennelijk ook gegadigde was voor de vacature die Huygens voor zijn zoon wilde bestemmen. Theophilus van Cats werd in 1655 hoofd van de Rekenkamer, George van Cats volgde zijn vader na diens dood in 1656 op in deze functie.